

Läroarutbildningen
Examensarbete
Hösten 2004

Bild i förskola/skola

- en undersökning om bildens betydelse
i praktik kontra styrdokument

Handledare:

Pella Sahlin

Författare:

**Maria Lindén
Mari Rumberg**

Bild i förskola/skola

- en undersökning om bildens betydelse
i praktik kontra styrdokument

Abstract

I detta arbete redovisas vad olika styrdokument, skolplaner och regeringspropositionen för en förnyad lärarutbildning, anser om bilden i förskola/skola. Vi har gjort två enkätundersökningar om vad pedagoger (lärarutbildare, verksamma pedagoger i skola och förskola och studenter som avslutar sin utbildning men har viss praktisk erfarenhet) anser om "Bildens betydelse i förskola/skola". Anser de att bilden har betydelse, hur gör de konkret och hur använder de sig av bild i så fall. Detta har då jämförts med vad styrdokumentet säger om bild i förskola/skola och en skillnad mellan teori och praktik kan konstateras. Vi har fördjupat oss i den forskning och de teorier som stödjer bildens betydelse för barnen/eleverna i förskola/skola. Arbetet är dels en undersökning av den praktiska verksamheten, dels en dokumentation av styrdokumentet. Resultaten visar att det är skillnad mellan pedagogernas teorier om bildens betydelse och det praktiska arbetet.

Ämnesord: Bild i förskola/skola, Läroplan inriktad på bild, pedagogisk tolkning av bild, praktik kontra styrdokument i bild.

INNEHÅLL

1. Förord	4
2. Inledning med bakgrund, syfte och upplägg	4
2.1 Bakgrund	4
2.2 Syfte	5
2.3 Upplägg	5
3. Litteraturgenomgång	5
3.1 Definition av bildbegreppet.....	5
3.2 Historisk bakgrund	6
3.3 Betydelsen av bild i förskola/skola	11
3.4 Vad säger styrdokumentet med utgångspunkt från bilden	13
3.4.1 Läroplaner för förskola och skola. Lpfö 98 och Lpo – 94.	13
3.4.2 Grundskolans kursplaner och betygskriterier 2000.....	15
3.4.3 Kommentarer till Grundskolans kursplaner och betygskriterier 2000.....	17
3.4.4 Regeringens proposition 1999/2000:135 En förnyad lärarutbildning.....	18
3.4.5 Barnkonventionen	20
3.4.6 Lokala skolplaner för två kommuner	20
3.4.7 Sammanfattning	21
4. Uppläggning och genomförande	22
5. Redovisning av resultat	24
5.1 Analys.....	31
6. Diskussion	32
7. Sammanfattning	34
Litteraturförteckning	35
Bilagor 1- 4	36

1. Förord

En bild kan säga mer än tusen ord. Bilder är också en viktig del av våra liv. Bilder är till en hjälp för att förstå och bearbeta vår värld, eller att få oss att drömma, fantisera och hänföras. Människan har ett inneboende och uråldrigt behov av att få uttrycka sig i bilder. Vi vill citera några rader ur boken *Teckna med högra hjärnhalvan* (Edwards 1982 s 49) som i sig är ett citat av den ryska vetenskapsmannen Leonid Ponomarevs uppfattning om våra vägar till kunskap:

Det har länge varit känt att vetenskapen bara är en av de metoder som finns för att studera världen omkring oss. En annan – komplementär – metod förverkligas i konsten. Den samtidiga existensen av konst och vetenskap är i sig själv en bra illustration av komplementaritetsprincipen. Man kan ägna sig fullkomligt åt vetenskap eller leva uteslutande i konsten. Båda synsätten är lika giltiga, men är var för sig ofullständiga. Rygggraden inom vetenskap är logik och experiment. Grunden för konst är intuition och insikt. Men balettkonsten kräver matematisk exakthet och, som Pusjkin skrev, 'Inspiration är precis lika nödvändig i geometrin som i poesin'. De komplementerar snarare än motsäger varandra. Sann vetenskap är besläktad med konsten på samma sätt som sann konst alltid innehåller element av vetenskap. De återspeglar olika, komplementära aspekter av mänsklig erfarenhet och ger oss fullständig kunskap om världen först när de förs samman. Tyvärr känner vi inte till 'osäkerhetsrelationen' för konjugatparet bestående av begreppen 'vetenskap och konst'. Därför kan vi inte uppfatta omfattningen av den skada vi lider av en ensidig uppfattning av livet. (Edwards 1982 s 49)

2. Inledning med bakgrund, syfte och upplägg

2.1 Bakgrund

Examensarbetets ämnesval är baserat på vår gemensamma specialisering; Bild och form i ett helhetsperspektiv. Under våra diskussioner om "Bild" som pedagogiskt verktyg, och som något som vi själva tycker är stimulerande att hålla på med, så framkom en gemensam fundering. Genom vår egen skolgång och genom samtal med kurskamrater, bekanta och även verksamma pedagoger så framkom att många hade samma tanke, att de estetiska och praktiska ämnena inte har den status eller det erkännande i den pedagogiska verksamheten som de mer teoretiska ämnena har. Vi tycker att bild är viktigt, stimulerande, och ett ämne med samma egenvärde som vilket annat ämne i skolan. Den nya lärarutbildningens mål är att lära oss betydelsen av språkens mångfald, och i detta finns bilden som en naturlig del. Utifrån detta bestämde vi oss för att undersöka vad som är gällande i styrdokumentet, dels när det gäller bild i skolan och dels vad pedagogerna anser om bild ute i verksamheterna.

2.2 Syfte

Vi vill få reda på vad pedagoger (lärarutbildare, yrkesverksamma pedagoger och studenter som avslutar sin utbildning) anser om "Bildens betydelse i förskola/skola" och om de anser att bilden har betydelse, hur de konkret gör eller använder sig av bild i så fall. Detta kan då jämföras med vad styrdokumentet säger om bild i förskola/skola. Vi kommer att fördjupa oss i den forskning och de teorier som stödjer bildens betydelse för barnen/eleverna i förskola/skola. Detta gör vi dels för att vi själva anser att det är viktigt med bild, och vi kommer att arbeta aktivt med att utveckla bilden i förskola/skolan efter avslutad utbildning. Arbetet blir dels en undersökning av den praktiska verksamheten, dels en dokumentation av styrdokumentet. Med detta som underlag avser vi att bidra till att bild som pedagogiskt verktyg lyfts fram. Vår problemformulering är; används bild såsom styrdokumentet förespråkar?

2.3 Upplägg

Inledningsvis görs en definition av hur bildbegreppet kan tolkas i det här sammanhanget och i en historisk kontext. I litteraturdelen behandlas främst de styrdokument som ligger till grund för arbeten med bild i förskolan och skolan. I detta sammanhang redovisas styrdokument av ett mer övergripande slag till styrdokument på en lokal, kommunal nivå. För att stärka bildens betydelse i förskola/skola kommer en historisk bakgrund att knytas till sammanhanget. Även regeringspropositionen för den nya lärarutbildningen och barnkonvention kommer att nämnas för att synliggöra bilden. Den empiriska delen baseras på de enkäter som vi har skickat ut till de olika pedagogerna. I denna del av arbetet kommer också sammanställningar och analys av enkäterna att redovisas.

3 Litteraturgenomgång

3.1 Definition av bildbegreppet

För att kunna definiera ett så vitt begrepp som bild utgår vi ifrån Nationalencyklopedin (NE). "Den ursprungliga bilden är synbilden, vår ständigt aktuella sinnesrapport från den direkta omgivningen", *Nationalencyklopedins ordbok* (2000). Version 2 [cd-rom]. Den definitionen av bild anser vi otillräcklig och vi ville se på bild ur ett pedagogiskt synsätt och då inom förskolan/grundskolans ramar. NE definierar ordet bildpedagogik så här:

Bildpedagogik, undervisningsform som aktualiserades i slutet av 1960-talet med anledning av de nya bildmedier och den nya kommersiella kulturproduktion som uppstått. Bildpedagogik, som i sig rymmer konstpedagogik, skall inte förväxlas med denna. Verksamheten bygger i första hand på kunskapen om ett allmänt bildspråk, hur detta yttrar sig inom olika bildkategorier och hur det kan kritiskt bemötas med analyser och deltagarnas egen bildframställning. Bildpedagogik kan bestå av enbart bildanalyser (kombinerade med text- och musikanalyser etc. när det gäller blandmedier) men kan också baseras på ett tema i projektform, varvid man söker förena analyserna med deltagarnas eget kreativa bildskapande. Bildpedagogik förekommer inom skolans bildämne men är också vanlig inom kursverksamhet och folkbildning i allmänhet. (*Nationalencyklopedins ordbok* (2000) Version 2 [cd-rom])

Bildbegreppet är alltså ett omfattande och svårdefinierat begrepp, för att ytterligare tydliggöra vad vi avser med ordet bild har vi valt att definiera bild som skolämne utifrån NE.

Det skolämne som före 1980 hette teckning kallas nu bild. Ämnet har genomgått radikala förändringar sedan det etablerades i den allmänna skolan. Den första bildlärarutbildningen inleddes 1879 vid Tekniska skolan (i dag Konstfackskolan) i Stockholm. Vid den tiden var ämnet främst inriktat på utbildning av konstnärer, hantverkare samt arbetskraft för konstindustri och annan industriell produktion. Redan vid sekelskiftet betonades ämnets konstabildande uppgift och värde för estetisk fostran. På 1940- och 1950-talen lanserades begreppet det fria skapandet, där tyngdpunkten lades på bilden som personligt uttrycksmedel, ett verktyg för att gestalta individens inre upplevelser. Efter starka reaktioner bland teckningslärare och studerande på Konstfackskolan i slutet av 1960-talet omvandlades ämnet så att moment som bildspråk, bildanalys och kommunikation accentuerades. Denna utveckling ledde till att ämnet i följande läroplaner fick sin nuvarande benämning. (*Nationalencyklopedins ordbok* (2000) Version 2 [cd-rom])

Bilden i skolan visar sig alltså vara något mer än bara teckning enligt NE: s förklaring på bild som skolämne. Ämnets betydelse i ett historiskt perspektiv blir därför av betydelse för arbetet och hur bilden introducerades i skolan och hur den har utvecklats till vad den är idag, vilket behandlas i följande kapitel. Tolkningen av begreppet bild blir i detta sammanhang den skapande processen där eleven uttrycker sig visuellt. När begreppet bild i fortsättningen förekommer är det alltså i denna betydelse det skall tolkas.

3.2 Historisk bakgrund

Det estetiska arbetet har värderats olika under olika tidsepoker liksom synen på undervisning i skapande verksamhet. Här följer huvuddragen i det europeiska skolväsendets historia ur ett bildämneperspektiv, eller teckning som ämnet hette i Sverige fram till 1980. En översikt av ämnets betydelse i folkskolan fram till våra dagar redovisas här nedan för att få en förförståelse av bildämnets historia.

Ute i Europa

Teckningsundervisningen ute i Europa bedrevs främst i konstnärsutbildningar (på akademier, i ateljéer och hantverksutbildningar) men även som privat undervisning i hemmet. Detta var före den allmänna och obligatoriska skolan infördes. Metoden som användes var individuella instruktioner från mästare till elev eller från vuxen till barn. Det var inte förrän under 1800-talets första hälft som teckning, främst som ett ämne kopplat till matematik och teknik, börjar etableras som ett skolämne i stora delar av Europa. Man övergick då också från den individuella undervisningen till massundervisning. Läraren skulle då instruera en hel klass som ofta innebar i storleksordning mellan 50 till 100 elever i trånga klassrum och med mycket begränsat material. På grund av att staten tyckte det var viktigt att hålla nere kostnaderna ledde detta till att man anställde en stor del utbildade lärare. En pedagog vid namn Pestalozzi var bland de första pedagogerna som utvecklade en metod för massundervisning. Metoden var livskraftig i skolan, den krävde inte mycket kunskap av läraren samtidigt som det gick att upprätthålla ordning i klassrummen. Pestalozzi skilde mellan skoltecknandet och konstnärligt tecknande. Han ansåg att teckning var en viktig del och borde ingå i varje barns allmänbildning. Det skulle inte bara vara förbehållet dem som hade konstnärliga talanger, han strävade efter att göra teckning till något för alla. Pestalozzis pedagogiska idé var att teckning hade betydelse för iakttagelseförmågan (ögons förmåga att se riktigt). I undervisningen tyckte man det var viktigt att barnen fick lära sig uppfatta former med ögat, sen benämna dem, och till sist återge dem med hjälp av penna. Det som var originellt med Pestalozzis metod var att man provade massundervisning för barn för första gången (Lind m.fl.1992 s.8-12).

Sverige

Teckning var inte något ämne av större betydelse när den allmänna folkskolan började växa fram i Sverige. I den första folkskolestadgan 1842 fanns ämnena geometri och linearritning med men bara som något skolan *borde* lära ut. Det skulle dröja innan stadgan blev genomförd. Under slutet av 1870-talet blev teckning ett eget ämne i skolan och det i samband med att staten försökte ta ett samlat grepp om teckningsundervisningen. Det tillsattes en granskningskommitté 1877 där det föreslogs att ämnet teckning skulle vara obligatoriskt i alla skolformer, ha ett bestämt timtal och ett gemensamt mål. När den gamla ämneskombinationen avskaffades i folkskolan och teckning blev ett eget ämne, startade ungefär samtidigt en ny, mer pedagogiskt inriktad teckningslärarutbildning. Kommittén ansåg att samma metod skulle användas i alla skolformer. Metoden man rekommenderade var utarbetad av (Lind m.fl.1992) Adolf Stuhlmann, en tysk pedagog. Hans metod byggde på den metod Pestalozzi utvecklat,

där geometriska former var bas i teckningsundervisningen och kollektiva undervisningsmetoder. Eleverna tecknade på rutpapper, för det mesta visade läraren en förlaga framme på tavlan för klassen, och denna skulle eleverna rita av steg för steg samtidigt som läraren ritade på tavlan. Detta ansågs nödvändigt som grund för att kunna gå vidare. Först skulle man avbilda med rutsystemet för att sen gå vidare till att avbilda utan rutsystemet. I de högre klasserna hade man större frihet att avbilda, genom att man själv fick välja vad man ville avbilda, men alltjämt avbildning och ingen fri gestaltning. Det hela syftade till noggrannhet och arbetsdisciplin, elevernas färdighet i att teckna underordnades skolans krav på disciplin. Metoden var mer anpassad för skolan med stora klasser, knappt med material och undermåliga eller utbildade lärare. Kriterier för bedömningen av barns bilder var tydliga, vad som var rätt och fel, bättre eller sämre kunde läraren direkt avläsa eftersom det handlade om avbildning. Särskiljandet mellan god och dålig konst var av betydelse för elevens smak och konstfostran ansåg lärarna, eleven skulle lära sig skilja mellan bättre och sämre konst och ta avstånd från så kallad hötorgskonst (Lind m.fl.1992).

Nästa förändring av ämnets inriktning blir under 1900-talets början i och med psykologins framväxt. Man börjar göra studier av barns bilder för att spåra genetiskt betingade utvecklingsmönster. Paralleller drogs mellan barns utveckling av teckningsförmåga och mänsklighetens civilisationsutveckling. Man började också göra utställningar av barns teckningar och begreppet barnkonst uppstod. Nu blev arbetsglädje, enkelhet, känsla och intuition honnörsord. Teorier konstruerades kring barnens utveckling i bild. En pedagog som influerades av utvecklingspsykologin var Georg Kerschensteiner som utvecklade idéer ”om den egna aktivitetens och det skapande arbetets betydelse för barns kunskapsinhämtning” (Lind m.fl.1992 s.14). Detta fick genomslag i Sveriges undervisningsplan 1919 för förskolan. ”Man kan inte avkräva barnen korrekt avbildning innan de är mogna för detta” (A.a s.15).

Först och främst skulle teckning vara ett uttrycksmedel och användas även i andra ämnen. Teckning skulle ingå de tre första åren i hembygdsundervisningen, efter de tre åren delades hembygdsundervisningen upp i olika ämnen där bl.a. teckning var ett fristående ämne, ”teckningsämnet skulle vara ett stöd för de andra ämnena” (A.a s.16). Under mellankrigstiden framkom barns behov att fritt få uttrycka sig i bilder, och på 1940-talet presenterades idéer om ”friare metodik, baserade på dels djuppsykologiska teorier om personlighetstyper och bildstilar, dels stadieteorier kring barns tecknande” (A.a s.18). År 1946 drog skolkommissionen upp riktlinjer för den nioåriga enhetsskolan som kom på 1950-talet. Men innan enhetsskolan

infördes föregicks den av en livlig debatt av lärarna kring teckningsämnet. På ena sidan stod de som ansåg ämnets betydelse för elevens smak och konstuppfostran, på andra sidan befann sig företrädesvis de yngre teckningslärarna som såg det fria skapandet som ett mål i sig och något som var bra för eleverna.

I kursplanen för teckningsämnet skrevs det fria skapandet och den estetiska fostrans betydelse in. Det fria skapandet fick alltså sitt genombrott under 1950/60 -talen. Detta fick konsekvenser för skolans undervisning om teckning som något som var rätt eller fel, nu blev innebörden av teckningsämnet att barns bilder inte kunde bli felaktiga och att läraren därför inte skulle korrigera bilderna. Färg och form som uttrycksmedel var viktigt att lära barn, likaså menade man att färg- och formuttryck hade en direkt koppling till personligheten. Det viktigaste var att barns uttryck var personliga, det de gjorde behövde inte vara föreställande utan kunde vara abstrakt. Perspektivlära var inte lämpligt och inte någon form av kopiering eller avbildning kunde leda till att barnen misstrodde sin förmåga. Individuella uttryck krävde stora ytor, friheten fick inte begränsas. Genomslaget av det fria bildskapandet fick också betydelse för synen på lärarens roll, behovet av lokaler och material och bedömning av elevernas bilder. Det som tidigare ansetts som bra eller dåligt, bättre eller sämre blev nu en fråga om personlig smak. Tillgången av material skulle så långt som möjligt överensstämma med elevens intresse och bildstil. I och med att olika tekniker och material blev aktuella i teckningsundervisning, ställdes det också nya krav på arbetsmiljön. De gamla tecknings-salarna hade inte mer utrymme än för papper och penna. Nu förutsattes mer anpassningsbara lokaler med utrustning för att arbeta med olika slags tekniker t ex grafiska tryck, lera och gips. En annan förändring efter kriget var att teckningslärare (de som verkat i realskola och gymnasiet) nu skulle undervisa från och med årskurs sju vilket även påverkade låg- och mellanstadiet. För klasslärarna i årskurs 1-6 innebar det en förändring i deras sätt att arbeta med teckning på grund av den friare metodikens intåg. Tidigare hade klasslärarna arbetat med teckning integrerat i andra ämnen. Klasslärarna sökte tips, stöd och idéer hos ämnes-experterna, på så sätt förankrades också föreställningarna om det fria skapandets betydelse. På grund av kort utbildning inom ämnet, lade klasslärarna till sig några enkla tumregler som att man aldrig får ingripa i barnens skapande, det kan aldrig bli fel osv. Dessa förändringar bidrog till att teckningsämnet fick en annan roll och innehåll på de lägre stadierna än innan, och att ämnet ofta frikopplades från andra ämnen (Lind m.fl.1992 s.21).

Under 1960-talet ökade bildutbudet och den tekniska utvecklingen stegrades. Nya bildmedier växte fram som TV, reklam, film och serier. Nya diskussioner om teckningsämnet tog fart. En av dessa diskussioner förespråkade den fria metodiken. Föreläsarna tyckte på många sätt att ämnet hade urartat till teknikövningar, pyssel och materialhysteri. En annan diskussion fördes av lärare och kandidater vid teckningslärarutbildningen i Stockholm där utbildningen kritiserades. De tyckte inte den var skolanpassad och att det konstnärligt inriktade i utbildningen var för smalt. Frågor om barns/elevs vardagsliv, de växande massmediernas inflytande och kommersiell bild- och kulturutbud skulle vara mer centralt. Ytterligare en diskussion som fördes var om det fria skapandets idé. Kritiker menade att om skolan skulle understödja elevernas personlighetsutveckling borde ämnet omfatta både bild, bildspråk, bildarbete, medvetenhet om kommersiellt bildspråk och förmågan att kritiskt kunna granska budskap som bilder förmedlar. Om skolan inte tog sitt ansvar så skulle eleverna utsättas för en ensidig påverkan från de kommersiella bildmedierna som film, reklman och serier. Det skedde vissa förändringar i ämnet, konstbilden hade inte längre en central plats, utan den platsen fick arbeten med all slags bild där den kommunikativa funktionen och betydelsen i samhällslivet betonades. I läroplanen för grundskolan (Lgr 80) markeras en klar förändring av ämnets inriktning. Ämnet bytte namn från Teckning till Bild. Det är inte bara teckning elever och pedagoger arbetar med, utan bilder överhuvudtaget och det fastslogs härmed. Bildämnet beskrevs som ett språkämne och bildens kommunikativa betydelse betonades. Ett vetenskapligt underlag för ämnet börjar växa fram med teorier kring bilden som ett av flera språk och ett medel för kommunikation. Nya aktuella läroplaner har senare ersatt Lgr 80 och dessa kommer att redovisas längre fram i arbetet.

Med nya forskningsrön vet vi att bildens betydelse för information knappast kan överskattas. Vid redovisningen av ett konst- och bildforskningsprojekt vid Konstfack i Stockholm presenterades undersökningar som visade att det mänskliga ögat registrerar (mätt i bit per sekund) 10 000 000 enheter, medan t.ex. hörseln enbart registrerar 100 000. Detta innebär bl.a. att ögat kan särskilja 10 miljoner kulörtoner och färgnyanser (Nordström 1996). Den höga förmågan att uppfatta visuella tecken ger en ökad betydelse åt bildens betydelse för kommunikation.

3.3 Betydelsen av bild i förskola/skola

Bild, och då avses bild i förskola/skola, är viktigt för att det just är ett språk som vi alla använder eller på ett eller annat sätt blir involverade i. Vi utsätts dagligen för ett enormt bildutbud. Mycket av detta är direkt talande till oss, vare sig vi är medvetna om det eller inte. Media och reklam översköljer oss med bilder. Vi lever också i en värld där de rörliga bilderna är fler än någonsin, inte enbart tv, video och film utan också den interaktiva bildvärlden har fått en stor betydelse. Våra ögon och vår hjärna registrerar allt detta men medvetandet hinner knappast filtrera, sortera och begripa allt. Omvärlden blir alltmer visuell men vår förmåga att visualisera minskar. Det sägs att vår bildspråksutveckling avstannar vid 10-års ålder om vi inte får rätt stimulans (Stigsdotter Drott, 2002 s.15). Betydelsen av olika språk för begreppsutveckling hos unga människor har lyfts fram av olika pedagoger den senaste årtiondena.

Howard Gardner

Bland moderna pedagoger, som har haft stort inflytande över förskola och skola i Sverige, vill vi särskilt lyfta fram Howard Gardner vars teori i huvudsak baseras på uppfattningen att människan har sju olika intelligenser som t.ex. spatial, lingvistisk, logisk-matematisk, musikalisk, eller kroppslig. Bland dessa sju olika intelligenser förknippas den spatiala intelligensen (inre seende, konstruerande och uppfinnande) med skapande och konstnärlighet. Gardners bok *De sju intelligenserna* (1994) visar sju olika mänskliga potentiella kapaciteter sedda ur ett psykologiskt perspektiv. Boken tar bl.a. upp hur normalt begåvade barn och så kallade underbarn lär sig att bemästra symboler, speciellt för konstnärliga ändamål. Man kan, utifrån Gardners teorier, definiera en kreativ individ som en varelse med intelligens. En kreativ individ är någon som regelbundet löser problem eller framställer något inom ett visst område. När en människa skapar något nytt erkänns hon som intelligent och kreativ. Det är lätt att underskatta det spatiala tänkandets betydelse för vetenskapen men att detta spelar en central roll för bildkonsten är däremot självklart. Måleri och skulptur kräver en extrem känslighet för de visuella och spatiala världarna, liksom förmåga att återskapa dessa i form av konstverk. Vissa andra färdigheter, t.ex. god finmotorisk kontroll, är också viktiga och spatial begåvning är avgörande för bildkonstnärer. Gardner anser att bildkonst börjar med noggranna iakttagelser av vår dagliga omgivning, han påpekar också att en stor del av människans prestation och förmedling av kunskap sker via symbolsystem – kulturellt betingade och meningsbärande system som överför viktig information. Gardner jämför detta med konstnärer

som vanligtvis börjar sin bana med att lära sig behärska den teknik som deras föregångare utvecklat. Om den teknik de vill använda inte finns så försöker konstnärerna själva utveckla den. Språk, bildframställning och matematik är tre ämnen som har hjälpt människan att överleva och bli produktiv över hela världen. Under nittonhundratalet har en del filosofer särskilt intresserat sig för människans förmåga att använda symboler. Det sägs att när en människa använder sig av symboliska verktyg är detta för att uttrycka och förmedla något. Användningen av symboler är en nyckelfaktor i människosläktets evolution. Med detta menar Garner att det skiljer människan från andra levande varelser. Ur myter, språk, konst och vetenskap har symboler utvecklats och dessa spelar en huvudroll för människans kreativitet. Avslutningsvis anser Gardner att; "Varje intelligens öppnar många möjligheter; kombinationer av intelligenser öppnar nästan gränslösa möjligheter" (Gardner, 1994, s. 289).

Elisabet Malmström

Inom den aktuella forskningen finns det undersökningar som stödjer bildens betydelse. En av dessa forskare är Elisabet Malmström som är lektor i pedagogik på Högskolan i Kristianstad. I Malmströms vetenskapliga rapport, *Bilder för en annan skola – om att förändra skolkultur* (Malmström 2002), beskriver hon bl.a. att bilder kommer till oss från två håll, dels via medier och konst, dels sprunget ur oss själva. Bildspråket ska ses som ett komplement till skrivandet och språket samt till barnets hemspråk och andra språk. Malmström anser att i takt med samhällsförändringen har samtalet om ämnet bild förändrats från enbart bild till kommunikation. Detta innebär att bilden mer och mer har kommit att ses som ett verktyg till samtal och text. Hon skriver; "De centrala didaktiska fenomenen i den historiska beskrivningen på bild är en förändring av synsätt på betydelsen av avbildning, fritt skapande, dokumentation, handledning, bildanalys och intuition till förmån för en god utveckling av estetiskt lärande" (Malmström 2002, s.11). Malmström beskriver vidare att också i vårt samhälle handlar det mycket om, i forskningen och i läroplanen, att elever ska lära sig att kommunicera med bild och inte minst stärka sitt självförtroende och på så vis få en motvikt till videovåld och andra skräpbilder. Det är också av vikt att elever förvärvar ett redskap för att förstå bilder. Malmström anser att avbildningen har stor betydelse så att individen tränar sitt seende. Konstruktionen av en bild finns i seendebildens uppslag. Genom att arbeta fritt ges utrymme för eleverna att själva välja motiv och material. Vidare framgår det att man kan använda sig av kollektiv monolog och tala högt och samtidigt genomföra bilden. Detta ger näring åt elevernas intuitiva förhållningssätt och förmåga att finna lyckade lösningar. Genom bildlösningar blir barnen medvetna om hur de lär och de blir intresserade av hur andra barn

tänker och finner sina bildlösningar. Malmström anser att elevers självskapande och medkonstruktörer av kultur har förändrat pedagogernas roll i takt med samhällets utveckling. Detta synliggör ett vidgat textbegrepp och bildens funktion i undervisningen, liksom synen på bilden som språk. Att med bildens hjälp tillgodose ett behov hos eleverna att visualisera, att knyta an till ämnet och även vara ett stöd i utvecklingen av verbalt språk och textbearbetning. Bilden kan användas för att stärka de svaga elevernas självförtroende, men också för att göra undervisningen levande och tydliggöra innehållet. Avslutningsvis skriver Malmström att skapandet i sig själv tydliggör människans tidigare omedvetna förhållande till sig själv och relationen till omvärlden blir medvetande.

I ett historiskt perspektiv har bilden utvecklats från symbolsystem, reklam, media till ett kommunikationssätt. Både Gardner och Malmström anser att bilden är viktig både i förskola/skola i ett samhälle som utvecklas hela tiden.

3.4 Vad säger styrdokumentet med utgångspunkt från bilden

I följande stycke presenteras de olika styrdokumentet som ligger till grund för den pedagogiska verksamheten och som varje person som arbetar inom förskola/skola har att beakta och arbeta utifrån. Här vill vi presentera relevanta delar i de olika styrdokumentet som ligger till grund för bilden i den pedagogiska verksamheten i förskolan och grundskolan. När vi granskat dessa dokument har vi gjort detta uteslutande ur bildens perspektiv. Denna genomgång kommer därför till stor del att bestå av citat och utdrag.

3.4.1 Läroplaner för förskola och skola. Lpfö 98 och Lpo – 94.

Genom läroplanerna anger regeringen och riksdagen de grundläggande värden som skall präglade skolans verksamheter och de mål och riktlinjer som skall gälla för dem. I läroplanen för förskolan (Lpfö 98), står följande under förskolans uppdrag:

Barn söker och erövrar kunskap genom lek, socialt samspel, utforskande och skapande, men också genom att iaktta, samtala och reflektera. (Lpfö 98, s.10). Förskolan skall ge barnen stöd i att utveckla en positiv uppfattning om sig själva som lärande och skapande individer. De skall få hjälp att känna tilltro till sin egen förmåga att tänka själva, att handla, röra sig och att lära sig, d.v.s. bilda sig utifrån olika aspekter såsom intellektuella, språkliga, etiska, praktiska, sinnliga och estetiska (Ibid).

Vidare framhålls betydelsen av att skapa och kommunicera med hjälp av olika uttrycksformer såsom bild, sång och musik, drama, rytmik, dans och rörelse liksom med hjälp av tal- och

skriftspråket. Detta utgör både innehåll och metod i förskolan strävan att främja barns utveckling och lärande (ibid). Detta innebär att förskolans läroplan anser att barn stärks, utvecklas, kommunicerar samt lär genom bilden. Betydelsen av att skapa poängter och bild kan därför ses som ett mer allmänt uttryck för skapande.

I *Läroplanen för grundskolan* står det att skolans uppdrag är bl.a. att främja lärande där individen stimuleras att inhämta kunskaper, vidare står det att utbildning och fostran ses i djup mening såsom att överföra och utveckla ett kulturarv, värden, traditioner, språk, och kunskaper, från en generation till annan (*Lpo 94*, s.21). Läroplanen betonar att skapande arbete och lek är väsentliga delar i det aktiva lärandet. Den verklighet vi lever i är komplex, innehar stort informationsflöde och detta sker i en snabb förändringstakt, i dessa sammanhang skall elever kunna orientera sig. Vilket gör att eleverna måste utveckla förmåga att kritiskt granska fakta, förhållanden och inse konsekvenserna av olika alternativ. Skolans uppgift är att ge överblick, sammanhang men även främja eleverna till harmonisk utveckling. Detta sker genom varierade och balanserade sammansättningar av innehåll och arbetsformer. Skolan utgörs av en social och kulturell värld och detta skapar plats och förutsättningar för lärande och utveckling där olika kunskapsformer är delar av en helhet.

Skolan skall stimulera varje elev att bilda sig och växa med sina uppgifter. I skolarbetet skall de intellektuella såväl som de praktiska, sinnliga och estetiska aspekterna uppmärksammas. Eleverna skall få uppleva olika uttryck för kunskaper. De skall få pröva och utveckla olika uttrycksformer och uppleva känslor och stämningar. Drama, rytmik, dans, musicerande och skapande i bild, text och form skall vara inslag i skolans verksamhet. En harmonisk utveckling och bildningsgång omfattar möjligheter att pröva, utforska, tillägna sig och gestalta olika kunskaper och erfarenheter. Förmåga till eget skapande hör till det som eleverna skall tillägna sig. (*Lpo 94*, s. 22)

Det finns särskilda mål att uppnå i grundskolan. Skolan ansvarar för att varje elev efter genomgången grundskola bl.a. utvecklat sin förmåga till kreativt skapande och fått ett ökat intresse för att ta del av samhällets kulturutbud och i detta ingår också att ha kunskaper om medier och deras roll. Det är också av vikt att eleven har en förtrogenhet med centrala delar av vårt västerländska kulturarv och vår förståelse för andra kulturer. Vidare bör eleven utveckla och använda kunskaper och erfarenheter i så många olika uttrycksformer som möjligt som t.ex. språk, bild, musik, drama och dans.

Sammanfattningsvis vill vi betona att detta är det som vi fann i de båda läroplanerna för förskola och grundskola med utgångspunkt från bildens perspektiv. Vid sidan om dessa styrdokument, som ligger till grund för förskolan och skolans verksamhet, finns kursplaner. I

följande avsnitt redogörs för grundskolans kursplaner och betygskriterier år 2000. Dessa är bindande föreskrifter som uttrycker de krav staten ställer på utbildningen i olika ämnen. För förskolan finns inte kursplaner på samma sätt som det finns för grundskolan.

3.4.2 Grundskolans kursplaner och betygskriterier 2000

I inledningen till *Kursplaner och betygskriterier, grundskolan 2000* står följande; ”Gemensamt för alla ämnen i grundskolan är att de skall förmedla glädje att skapa och lust att fortsätta lära” (*Kursplaner och betygskriterier, grundskolan 2000*, s.5). Vidare står det inledningsvis i kursplanen för ämnet bild om ämnets syfte och roll i utbildningen. Genom människans hela kända historia har hon alltid framställt och använt sig av bilder. Kursplanen anger vidare att bild och bildkonst ger unika möjligheter till studier och reflektion kring att tänka, skapa och uppleva sig själv och omvärlden i olika tider och kulturer. Detta utgör en viktig del av det kulturarv skolan ska förmedla. Betydelsen av skapande är alltså tydligt uttalad i kursplanerna.

Bilder och bildarbete är också i sig ett redskap för utveckling och lärande. Utbildningen i ämnet syftar till att utveckla såväl kunskaper om bilden som kunskaper i att framställa, analysera och kommunicera med bilder. Den skall utveckla lust, kreativitet och skapande förmåga, ge allmänbildning inom bildområdet och leda till att eleven skaffar sig en egen ståndpunkt i en verklighet med stort visuellt informationsflöde. (*Kursplaner och betygskriterier, grundskolan 2000*, s. 8)

Bilder och konstnärlig gestaltning öppnar olika vägar till frågeformuleringar, upplevelser och reflektion av sig själv och andras erfarenheter. Det stimulerar även förmågan att kritiskt granska och pröva sina ställningstaganden. Att ha kunskap om bilder och bildkommunikation är en förutsättning för att aktivt deltagande i samhällslivet. Barn/ungdomar ökar sin förmåga att använda kulturell yttrandefrihet (rätten att bilda egna åsikter och utöva inflytande). Utbildningen hävdar deras rätt att delta i konstnärliga och kulturellt liv, detta ihop med samhällets kulturinstitutioner och fria kulturliv ska vara en garant för rätten till kulturell mångfald. Övning i förmågan att se, känna på och reflektera över yttre/inre miljöers form, färg, funktion och miljöns betydelse för trivsel, arbetslust och utbildningsresultat.

Kunskaper om bild och bildframställning har stor betydelse för arbetet i skolan och för elevers övriga liv och verksamhet. Bildspråket är en av flera vägar till kunskap och personlig utveckling. I arbetet med bilder gestaltas erfarenheter och produceras kunskap som blir synlig, gripbar och möjlig att förmedla. (*Kursplaner och betygskriterier, grundskolan 2000*, s. 8)

I kursplanen anges mål som skolan skall sträva efter i undervisningen av bild. Exempel på sådana är att eleven utvecklar sin kunskap i att framställa bilder på ett personligt sätt både på

hantverksbaserade metoder samt inom dator- och videotekniker. Eleven blir medveten om bilden som språk, roll och användning i olika sammanhang och kulturer och utvecklar förmåga att kommunicera med egna och andras bilder, samt att analysera och samtala om bilder. Skolan bör också förmedla allmänbildning i bild- och kulturhistoria samt kunskap om arkitekturens – formgivningens betydelse för miljön. Vidare i kursplanen beskrivs bildspråkets betydelse för människors villkor, relationer, motiv och ambitioner. Bilden har en nära koppling till seendet, både i sättet att betrakta och bli betraktad. Ämnet ska bidra till att lära elever kritiskt granska mediernas sätt att påverka vårt seende.

Bildområdet har sin egenart som uttrycksform och omfattar allt från barnbild, konstbild och massbild till arkitektur, formgivning och design. Bildspråket kännetecknas av att det är rikt på tekniker och visuella berättarformer som spänner över ett vitt fält av bildkoder. Det är ett språk som uppvisar olika grader av realism och mer symboliska framställningsformer samt rumsliga egenskaper och relationer. (*Kursplaner och betygskriterier, grundskolan 2000, s. 9*)

Bilden har en allt större roll i informationssamhället. Den internationella bildkulturen har en stark påverkan på vårt bild- och mediasamhälle och bilden har stort utrymme i kommersiella sammanhang och är även delaktig som opinionsbildare. Genom populärkulturen får bilden en arena för barns och ungas liv där den har en medskapande roll i uppbyggandet av deras identitet, kunskap och kultur.

Bildämnet har sin inriktning mot kunskaper i att skapa bilder och former, bildkommunikation samt i att avläsa, tolka och analysera bilder och former i olika samhällens och kulturers traditioner inom konst- och populärkultur. I bildämnet ingår även att framställa såväl två- och tredimensionella bilder som rörliga bilder för att utveckla olika sätt att se och skapa. (*Kursplaner och betygskriterier, grundskolan 2000, s. 10*)

Utveckla en förmåga att iakttaga och ha ett kreativt seende ligger i bildämnet. Likaså att utveckla kunskap om hur bildspråket och dess kommunikation fungerar. I bildämnet ligger huvudansvaret för den bildspråkliga utvecklingen ”samtidigt som alla ämnen har ett ansvar för att skapa en ökad medvetenhet om den visuella världen, bilders olika funktioner i skola och samhälle samt bildarbets betydelse i elevers lärande”. (*Kursplaner och betygskriterier, grundskolan 2000, s. 10*) Det finns olika mål som eleven skall ha uppnått i slutet av både femte och nionde skolåret. Exempel på vad eleven som går sitt femte skolår ska kunna i bildämnet är att kunna framställa bilder med hjälp av olika redskap och tekniker. Dessutom ska eleven kunna känna till några bildkonstnärer och ha en grundläggande förmåga att granska och tolka bilder.

Elver i de lägre åldrarna erhåller inte betyg men bedömningen i bildämnet utgörs bl.a. av elevens förmåga att tolka, förstå, framställa och använda bilder. Elevens förmåga att kommunicera med bilder ingår också i bedömningen, man kan t.ex. se om eleven är drivande i olika skapandeprocesser. Reflektion och kritiskt granskande av bildens uttryck, innehåll och roll bedöms liksom kunskap som kommer till uttryck i självständighet och variation i sättet att skapa bilder och former. Eleven ska också ha kunskap om kultur och konst i både andra kulturer och vår västerländska, samt i olika historiska epoker. Vidare ska eleven även kunna reflektera över hur bildutbudet i populärkultur och konst går ihop och åtskils. Eleven ska kunna se sig själv som medskapare av kulturen, kunskapen och identiteten. Detta ligger också till grund för bedömningen av elever.

En rad samhällsförändringar som sker i snabb takt påverkar skolan. Det är en av orsakerna till att denna kursplan med betygskriterierna behövde revideras. En annan orsak var att göra den mer tydlig som uppdrag i skolan, detta p.g.a. av att det har varit stor skillnad hur dessa tolkats, uppfattats och använts på olika skolor. Vi redogör kort här nedan om detta utifrån bildens perspektiv.

3.4.3 Kommentarer till Grundskolans kursplaner och betygskriterier 2000

I revidering av bildämnet vill man ”förstärka det centrala i utbildningen, som är elevens förmåga att använda bilden som en av flera vägar till kunskap och personlig utveckling” (*Kommentarer till Grundskolans kursplaner och betygskriterier 2000*, s 26). Stor betydelse läggs vid elevens kreativa seende och det visuella i barns/elevens livsvärld. Det lyfts fram att i utvecklingen inom barn- och ungdomskulturen har populärkulturen en medskapande roll. I denna revidering sätts också fokus bl.a. mot skolan och bildämnets ansvar för bilden i den digitala världen. Utveckling av bildburna medier har fått en snabb frammarsch, redskap för att framställa bilder har förenklats och förmågan att skapa och kommunicera med dem har ökat. Datorer har också etablerat sig i skolan. Internet ger också eleverna tillgång till internationella vägar för kommunikation med egna och andras bilder. Det är också viktigt att öka elevernas medvetenhet om bildanalys och bildkommunikation för att de ska vara medvetna om hur information kan styras, kontrolleras och formuleras.

I kursplanen har bildens beröringspunkter med andra ämnen och dess betydelse för förverkligandet av läroplanens övergripande mål lyfts fram. Ett sådant mål är kopplat till FN:s Barnkonvention som slår fast

att barn har rätt till yttrandefrihet. Konventionen ger även barn rätt att till fullo delta i det kulturella och konstnärliga livet. (*Kommentarer till Grundskolans kursplaner och betygskriterier 2000, s 27*).

Förändringarna av målen i denna reviderade kursplan är marginella jämfört med dess föregångare. Betoningen ligger här på lärandet i elevernas egna kulturer, kopplat till medier och därmed till bildämnet. En följd av detta är att bedömningsfaktorer som tar upp samarbete och elevens roll som medskapare/konstruktör av kunskap har tillförts kursplanen. Revidering av kursplanen är ett sätt att nå mål med ansvar för resultat som utmärker relationen mellan stat, kommun och skola. En annan revidering som har skett är den nya lärarutbildningen som trädde i kraft 1 juli 2001. Den nya lärarutbildningen är till stora delar ett helt i grunden förändrat synsätt där bildämnets betydelse breddats. Grunden till denna revidering presenterar vi i följande stycke.

3.4.4 Regeringens proposition 1999/2000:135 En förnyad lärarutbildning

De utgångspunkter som ligger till grund för regeringens proposition och som inledningsvis beskrivs som de behov ett samhälle i omvandling har av ett förändrat läraruppdrag och därmed en ny lärarutbildning. Utbildning och kommunikation kommer att bli en avgörande framtidsfråga, detta gäller för den enskilde och samhället i stort, och förmågan att tolka och använda bildspråk blir en viktig del av detta. I följande text redogör vi kort för varje utgångspunkt i den propositionen, i relation till den nya lärarutbildningen. Man kan kanske tala om ett paradigmskifte inom skolväsendet, som när det gäller bildämnet kan innebära en förändring från en mer traditionell syn på bildämnet till bilden som ett väl utvecklat språk för kommunikation.

Ett samhälle i omvandling

Sverige omvandlas till ett kunskapssamhälle och utvecklandet av ny kunskap går allt snabbare. En stor del i detta har det informationsteknologiska samhället, IT där bildkommunikation är en stor del. Utbildning skapar sysselsättning och tillväxt, som i sig är grunden till välfärd. Kunskap i sig har ett stort egenvärde eftersom det ger möjligheter att leva ett rikare liv. Framtidens arbeten kommer att ställa andra och högre krav på kunskap och kompetens. Genom att samhället blir mer mångkulturellt leder detta till ökade krav på förståelse och respekt för olika kulturella identiteter, där bildspråket kan fylla en viktig funktion när det talade eller skrivna språket inte fungerar. Utbildning och kunskapsutveckling är av central betydelse för demokrati och medborgares delaktighet i samhället. Lärarna har en

avgörande roll i omvandlingen till ett lärande samhälle där språkutveckling, i alla dess former, blir en huvuduppgift.

Ett förändrat läraruppdrag

Positionen talar om ett förändrat läraruppdrag, villkoren för framtida lärare hänger samman med samhällets förändringar i stort. I den nya läraruppgiften ingår att verka i ett samhälle som präglas av etnisk och kulturell mångfald. Respekt och förståelse för olika kulturella identiteter är ökade krav i och med migrationen. Ökade krav ställs på lärarnas utbildning och deras förmåga att kunna verka i mångkulturell förskola/skola och förbereda barn och ungdomar för ett liv i ett mångkulturellt samhälle.

Läraren måste också utmana barns och ungdomars föreställningar och visa på andra kulturerfarenheter, konstnärliga språk och kulturmöten. Som lärare bör man sträva efter att integrera kultur i skolan på ett sådant sätt att konstnärliga arbetsmetoder blir en kunskapsväg i skolans vardagliga arbete som öppnar dörrar mellan kulturliv och skola. (*Regeringens proposition 1999/2000:135, s. 9*)

Reformeringen av lärarutbildningen syftar bl.a. att ge lärarna större möjligheter utifrån sin professionella förmåga ge barn/elever bättre förutsättningar för lärande. Om barn/elever ska kunna tillägna sig kunskap, krävs miljö och organisation som stödjer utforskande processer som i sin tur utvecklar deras lärande. Detta innebär att om kunskap ska utvecklas krävs att denna upplevs meningsfull och sker i stimulerande läromiljöer.

I utbildningspolitiska sammanhang formuleras idag tydliga krav på lärmiljöerna. Exempelvis ställer läroplanerna krav på att läraren på olika sätt skall stimulera till kreativitet, fantasi och nyfikenhet. Läraryrket handlar om att skapa förutsättningar för att olika förmågor utvecklas hos den lärande människan. (*Regeringens proposition 1999/2000:135, s.9*)

Den nya lärarutbildningen

Behovet av en förändrad lärarutbildning är en följd av det förändrade läraruppdraget. Alla pedagoger behöver en gemensam kompetens, oavsett vilket läraruppdrag man har, som lägger grund för samarbete i den kommande lärargärningen.

Grundkompetensen skall dessutom utgöra en resonansbotten för hur begrepp och principer inom skilda undervisningsämnen skall organiseras för att ett lärande skall ske. En sådan grundkompetens bör omfatta kognitiv kompetens, kulturell kompetens, kommunikativ kompetens, kreativ kompetens, kritisk kompetens, social kompetens och didaktisk kompetens. (*Regeringens proposition 1999/2000:135, s.10*)

Detta är delvis grunden för den nya lärarutbildning som trädde i kraft 1 juni 2001. Utöver detta dokument vill vi belysa att det finns lagar som står över våra nationella dokument,

barnkonventionen är en sådan. Här vill vi kort redovisa vad vi funnit i den som stödjer bilden i skolan.

3.4.5 Barnkonventionen

1990 anslöt Sverige sig till FN:s konvention om barns rättigheter (barnkonventionen). 1999 gav regeringen ett förslag till en nationell strategi hur man skall förverkliga barnkonventionen. Riksdagen antog detta förslag och det ligger nu till grund för regeringens barnpolitik. Lärare är en viktig yrkesgrupp för att förverkliga innehållet i barnkonventionen. Därför är det viktigt att blivande lärare får kunskap om konventionens innehåll och förbereds på att arbeta så barns rättigheter tillvaratas i skolan och övriga samhället (*Regeringens proposition* 1999/2000:135,s.11) en artikel i barnkonventionen som direkt trycker på det skapande och konstnärliga är artikel 13:

Barnet skall ha rätt till yttrandefrihet. Denna rätt innefattar frihet att oberoende av territoriella gränser söka, motta och sprida information och tankar av alla slag, i tal, skrift eller tryck, i konstnärlig form eller genom annat uttrycksmedel som barnet väljer. (<<http://www.regeringen.se/>>)

Härmed framgår det att det finns lagar, ovanför de nationella, som också betonar barnets behov och rätt till skapande.

3.4.6 Lokala skolplaner för två kommuner

Kristianstads kommun skolplan 2004-2006

Skolplanen bygger på skollagen, förordningar och läroplaner. Barnkonventionen ska betraktas i allt som görs inom skolans verksamhetsområde. I denna plan för förskola/skola i Kristianstads kommun vill politikerna påvisa de områden som är extra viktiga att utveckla under resten av mandatperioden. Deras visioner är att barn, ungdomar och vuxna känner att de behandlas likvärdigt och att verksamheten håller en hög kvalitet på alla skolor. Deras mål är att alla har rätt till livslångt lärande och kunskap, trygghet och trivsel, att alla respekteras och höras, att alla har rätt till inflytande och samverkan och att ha sikten högt ställt för alla. (<<http://www.buf.kristianstad.se>>). I den kommunala skolplanen betonas att alla barn i förskolor och elever i skolor ska få samma förutsättningar för lärande. Lärandet är en livslång process där grunderna till det reflekterande lärandet läggs i de tidiga åldrarna och utvecklas under skolåren. Genom lek och pedagogiskt arbete tillägnas sig barn och elever grundläggande färdigheter som att läsa, skriva, räkna och tänka kritiskt. Dessa förmågor

utvecklas under skolgången och rustar eleverna med förmågan till livslångt lärande. Vidare förutsätter den kommunala läroplanen att eleverna är positiva, nyfikna och lär av varandra i samspel. De möts av en professionell och engagerad personal som motiverar och utmanar varje individ på dennes nivå. Barn, elever och personal möter en kreativ miljö där alla får plats att utvecklas utifrån sin förmåga. En mångfald av undervisningsmetoder och strategier gör att varje elev får sina behov tillgodosedda. Arbetslag med olika kompetenser tar helhetsansvaret för varje elevs utveckling, trygghet och trivsel.

Karlshamns kommun skolplan 2002-2005

I Karlshamns kommun är det övergripande målet för utbildningsväsendet att varje elev får möjlighet att lägga grunden till ett livslångt lärande. Här anser kommunen att en grundförutsättning för detta är ett processinriktat, undersökande och individanpassat arbetssätt. Kunskaper och färdigheter som gör att eleven har förutsättningar att klara vidare utbildning eller arbetsliv ska eleven ha inhämtat vid avslutande studier. För att uppnå detta hänvisar kommunen till de nationella styrdokumenterna medan denna skolplan anger prioriterade utvecklingsområden. Arbete inom ansvarig nämnds ansvarsområde styrs huvudsakligen av skollag, skolförordning, läroplaner och kommunal skolplan men även av andra kommunala styrdokument som jämställdhetsplan, personalpolicy och handikappolitiskt program. FN:s barnkonvention är därför ett viktigt dokument. De prioriterade områden som den här skolplanen lyfter fram är; normer och värden, ansvar och inflytande, lärande och utveckling, bibliotek, samverkan, kompetensutveckling, uppföljning och utvärdering. Man kan inte under någon av de ovanstående prioriterade områdena konkret hänvisa till någon punkt som framlyfter eller poängterar bild eller skapande. Utan detta är i så fall hänvisat till de nationella styrdokumenterna. (<http://www.karlshamn.se/>).

3.4.7 Sammanfattning

Här ovan har redovisats delar ur olika styrdokument, skolplaner och regeringspropositionen för en förnyad lärarutbildning, som på olika sätt har beröringspunkter med bilden som ämne. I dessa styrdokument fann vi följande; betydelsen av att skapa och kommunicera med hjälp av olika uttrycksformer såsom bild, sång och musik, drama, rytmik, dans och rörelse liksom med hjälp av tal- och skriftspråk, utgör både innehåll och metod i förskolans strävan att främja barns utveckling och lärande. Förskolans läroplan anser att barn stärks, utvecklas, kommunicerar samt lär genom bilden. Betydelsen av att skapa poängteras och bild kan ses som ett mer allmänt uttryck för skapande.

Kursplanen för grundskolan beskriver hur bild och bildkonst ger unika möjligheter till studier och reflektion kring att tänka, skapa och uppleva sig själv och omvärlden i olika tider och kulturer. Detta utgör en viktig del av det kulturarv skolan ska förmedla. Bedömningen i bildämnet utgörs bl.a. av elevens förmåga att tolka, förstå, framställa och använda bilder. Kunskap som kommer till uttryck i självständighet och variation i sättet att skapa bilder och former, liksom att bedöma elevens förmåga att kommunicera med bilder. Man kan också se på om eleven är drivande i olika skapandeprocesser. Regeringens proposition anser att läraren måste utmana barns och ungdomars föreställningar och visa på andra kulturerfarenheter, konstnärliga språk och kulturmöten. Vidare poängterar regeringspropositionen att läroplanerna ställer krav på att läraren på olika sätt ska stimulera till kreativitet, fantasi och nyfikenhet. I barnkonventionen står det tydligt att barnet ska ha rätt till yttrandefrihet i tal, skrift eller tryck, i konstnärlig form. Det är barnet som väljer uttrycksform.

4. Uppläggning och genomförande

Vi valde att göra vår undersökning med representanter ur den pedagogiska verksamheten som skulle svara på våra frågor i två enkätundersökningar. De vi valde var följande; verksamma pedagoger, utbildare av pedagoger på Högskolan Kristianstad, och blivande pedagoger dvs. studenter på lärarutbildningen (i slutet av sin utbildning och med minst 20 veckors praktisk erfarenhet), detta för att få en så bred undersökning som möjligt. De verksamma pedagogerna kommer från två olika kommuner. De utvalda personerna har olika inriktning på sin pedagogiska verksamhet. I vår empiriska undersökning valde vi att sammanställa två stycken enkäter, vardera 38 stycken. Enkäterna (se bilaga 1-2) delades ut dels via e-post och i huvudsak till utbildarna på högskolan, denna grupp fick sin första enkät före sommarlovet, detta p.g.a. att vi ville komma igång så fort som möjligt med arbetet. Det är också den grupp som står för det största bortfallet av svarande i enkätundersökningen. Vi valde att intervjua olika lärarutbildare eftersom de betonar betydelsen av språkens mångfald, oavsett huvudämne.

De övriga fick sin första enkät i mitten av höstterminen, i samband med vår första praktikvecka. Det mest förekommande sättet att dela ut enkäterna på var att vi personligen lämnade över dessa till dem som skulle svara. Vi använde oss också av en studentkollega som medtog några av enkäterna till sin praktikplats. De verksamma pedagoger som besvarade undersökningen var de vi kom i kontakt med under praktiken. Utöver ovanstående har vi

undersökt vad pedagoger, utbildare, studenter ansåg om bildens betydelse i förskola/skola. För att vi skulle få svar som var möjliga att sammanställa på ett enkelt sätt och ge pedagogerna tid till att tänka efter, använde vi oss av en kvantitativ metod i form av en enkätundersökning. Vi lät inledningsvis pedagogerna svara på en öppen och mer generell fråga på hur de ser på "bildens betydelse i förskola/skola". Pedagogerna skulle sedan förutsättningslöst skriva ner 10- 15 stycken tankar om vad de tänkte på och associerade till. Den andra enkäten skickades ut till samma pedagoger som besvarat den första enkäten. I denna nya enkät ville vi att pedagogerna skulle beskriva hur de använde sig av bild i förskola/skola och varför, dvs. vilket/vilka syften de hade med bildarbetet.

Den andra, och uppföljande enkäten, skickade/delade vi ut omedelbart efter att vi fått svar på enkät nummer ett. Av 38 stycken enkäter fick vi tillbaka 32 stycken per undersökning. Detta innebär ett bortfall på 15,8 %. Då vi inte funnit någon större skillnad mellan de olika grupperna har vi inte gjort någon skillnad mellan dem när vi presenterar resultaten. De personer som svarade på enkät nummer ett är de samma som svarade på uppföljande enkät nummer två. I den första enkäten skulle de utvalda pedagogerna svara på en ganska öppen och generell fråga vad de hade för "tankar och funderingar om 'Bildens betydelse i förskola/skola'".

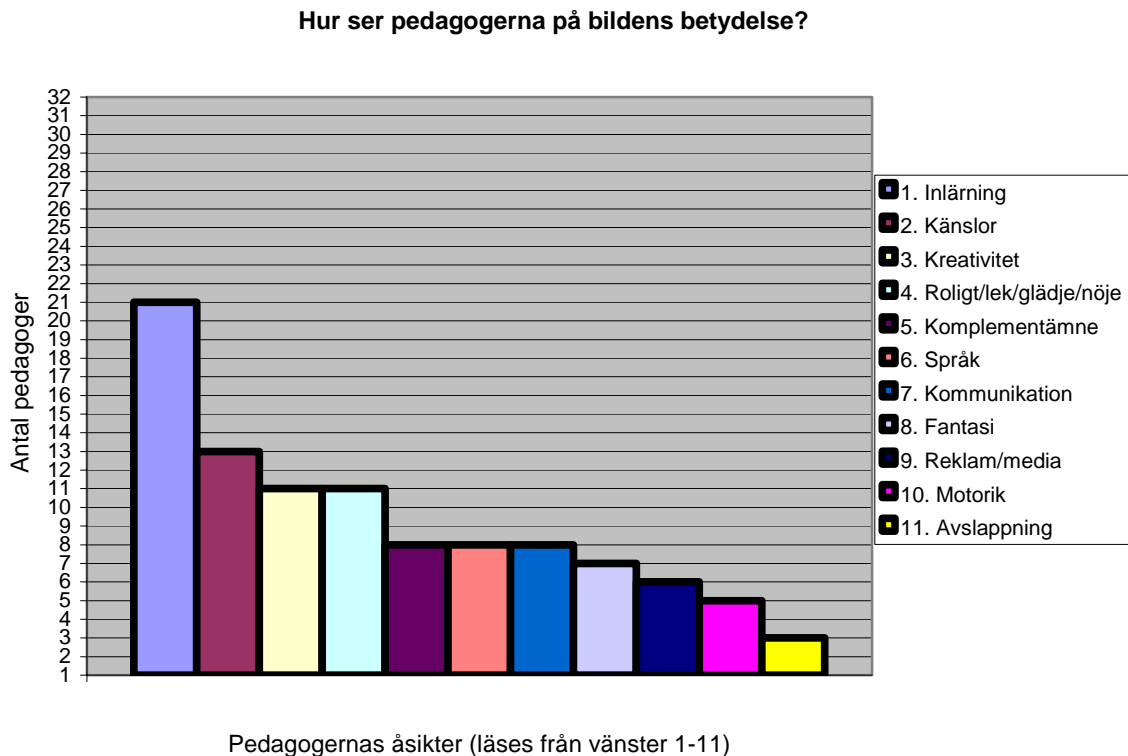
I den andra och uppföljande enkäten ställde vi fyra stycken didaktiska frågor till pedagogerna. Dessa frågor inleddes med frågan om de "använde sig av bild i sin pedagogiska verksamhet". Denna fråga var ställd som en *ja* eller *nej*-fråga med en ruta att kryssa i för valt svar. Kryssade pedagogerna i rutan för *ja*, skulle de svara på tre stycken följdfrågor, om de svarade *nej* i rutan skulle de motivera detta efter den sista frågan i enkäten. De följande frågor som ställdes om pedagogerna svarat *ja* på frågan om de "använde sig av bild i sin pedagogiska verksamhet" var; "Varför använder du dig av bild i din pedagogiska verksamhet?" och "Hur använder du dig av bild i din pedagogiska verksamhet? Exempel. Vidare ställdes frågan; "Vad har bilden för syfte?". När vi fått tillbaka alla enkäterna (förutom bortfallet på 15,8 %) sammanställde vi varje svar (se bilaga 3-4) genom att citera och renskriva dem. Sedan letade vi efter likheter i svaren och sammanställde dessa i diagram. Det framgick då att fråga 2 och fråga 4 var liknande och att svaren därför kunde sammanställas till en redovisning. Utifrån dessa diagram och pedagogernas kommentarer till frågorna analyserade vi resultaten.

5. Redovisning av resultat

Vi har i diagram valt att presentera de tankar som varit mest förekommande. Varje stapel i diagrammet representerar det antal pedagoger som svarat på liknande sätt i enkäten.

Resultat av enkätundersökning nummer ett.

Diagram 1

Inläring var den mest förekommande tanken i enkäten. Förtydligandet av vad bildens betydelse för inläring står för i detta sammanhang visar sig vara ett ganska vitt begrepp. I och med vidden av pedagogernas tolkning av begreppet inläring fick det svaret störst genomslag. Begrepp som ”allmänbildning”, ”att underlätta för så många elever som möjligt”, ”betydelse för språkutveckling och språkinläring”, ”läsförståelse”, ”förmedla kunskaper”, ”inläring som sker visuellt stöder minnet” och ”bilden är till hjälp när inte tal/skriftspråket räcker till”, var de mest förekommande tankarna.

Under *känslor* beskrev de tillfrågade pedagogerna begreppet bland annat på följande vis; ”få ut känslor”, ”viktigt för barnen att uttrycka känslor genom bilder”, ”bearbeta känslor”, ”vissa

barn har lättare att få kontakt med t ex starka känslor via bild/skapande”, ”självförtroende/självkänsla” och ”se barnens känslöstämningar”.

Kreativitet som också var en av de mest återkommande tankarna som bl.a. beskrevs så här; ”utveckla kreativ förmåga”, ”bild i kombination med andra ämnen skapas mycket kreativitet”, ”stimulerar kreativiteten” och ”att se en bild kan hämma den egna kreativiteten”.

Ord som *roligt/lek/glädje/nöje* ser vi som närbesläktade med varandra, så även pedagogerna därav en sammanslagning av detta till en stapel i diagrammet. Förtydligande av vad pedagogerna menade med orden följer; ”lustfyllt moment i en teoretisk tillvaro”, ”bildskapandet är som bäst experimentellt och lekfullt”, ”färg och form är härligt!”, ”Det är kul och ger glädje”, ”skönt att måla och rita” och ”barnen älskar bild”.

Under stapeln *komplementämne* har vi lagt dem som ansåg bilden som ett ämne var till stöd för andra ämnen med bl.a. följande beskrivningar; ”att ge andra ämnen en helhetsbild”, ”till att förstärka en text och att förstå svåra begrepp t ex geometri”, ”viktigt dels som ett komplement till andra ämnen, man lär med olika faktorer” och ”bild + text, bild + språk”.

Stapeln *språk* innebär i detta sammanhang att bilden är ett språk för sig. Detta beskrivs bl.a. så här; ”förstå bilden som språk”, ”bilden är ett av språken för människan och bör bejakas och utvecklas”, ”vår utsatthet för bilder överallt, barnen behöver kunna tolka dem”, ”bild är ett eget språk” och ”viktigt att ta tillvara skärskilt i förskola då det talade och skrivna språket inte är färdigt”.

Stapeln *kommunikation* har av pedagogerna fått förklaringen; ”bildskapande har betydelse för kommunikation med andra” och ”bilden har som uppgift att öka elevernas kommunikativa förmåga”.

Ordet *fantasi* var förekommande, som ett enskilt ord. Men det fanns också ett förtydligande av ordet hos en del; ”utvecklar fantasin” och ”fantisera vidare utifrån bilder”.

Reklam/media förklarades av pedagogerna i enkäten bl.a. på följande vis; ”för att förstå bildspråket i reklam”, ”av media kan man lära om bildens poesi”, ”att och hur medias bilder

använder sig av konst, budskapet är förföriskt och dolt, inte ärligt”. ”Färgers betydelse i reklam och hur vi påverkas av dem” och ”se hur reklam bl.a. manipulerar”.

Stapeln *motorik* i diagrammet hade bl.a. denna förklaring; ”bra fingermotorik” och ”utvecklar motoriken”.

Den minsta stapeln i diagrammet representeras av *avslappning/avkopplande*, ett sätt att fundera kring bildens betydelse av pedagogerna.

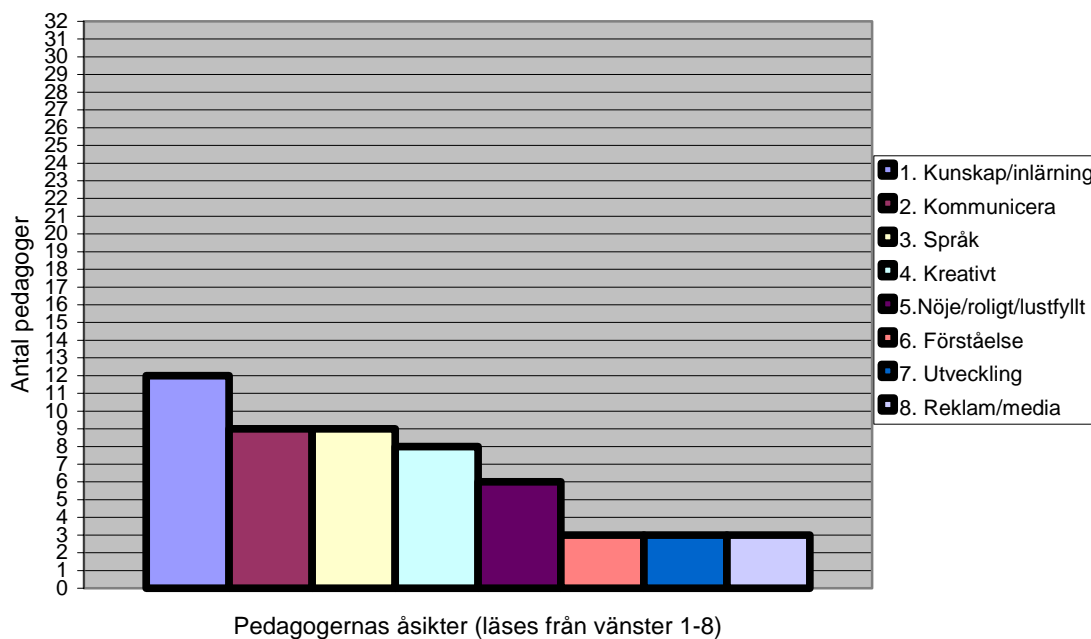
Resultat av enkätundersökning nummer två.

I den uppföljande enkätundersökning som vi gjorde ställdes fyra frågor som rörde bilden i den pedagogiska verksamheten. I början av enkäten klargjorde vi för pedagogerna att när vi i frågeställningarna använde ordet bild menade vi det som ett pedagogiskt verktyg.

Första frågan vi ställde var om pedagogerna använde sig av bild i sin pedagogiska verksamhet? Av 32 som svarade var det 29 som svarade ja och 3 som svarade nej. De tre som svarade att de inte använde sig av bild i sin pedagogiska verksamhet fick möjlighet att förklara detta i slutet av enkäten. Två tog tillfället att göra detta, dessa kommentarer redovisas sist i denna redovisning. Pedagog nummer två anser sig inte använda bild i sin verksamhet på fråga ett. Därför redovisar vi denne som en av dem som säger ”nej”. Samma pedagog har i alla fall svarat på frågorna två till fyra och därmed redovisar vi dessa svar i resultatsammanställningarna.

Diagram 2

Varför använder du bild i din pedagogiska verksamhet?

Den mest förekommande motiveringen till varför man använde sig av bild var *kunskap/inläring*, en del av svaren i enkäten var följande; ”redskap för inläring”, ”förstärkning i lärande situationer”, ”väva in mycket kunskap genom bilden”, ”vissa elever oavsett ålder tar till sig kunskap bättre genom bild än genom text”, ”hjälper många elever att befästa sin kunskap”, ”stöd för minnet och inläring” och ”hjälper till vid inläring”.

Under stapeln *kommunicera*, uttryckte pedagogerna det bl.a. så här; ”visa på saker som man inte kan för att man inte är läs- och skrivkunnig”, ”kommunicera sina känslor och upplevelser”, ”att öka den kommunikativa förmågan”, ”bild kan vara enda sättet att kommunicera för den grupp av elever som har svårt att uttrycka sig som vi ”vanligen” gör”, ”som diskussion och samtalsunderlag” och ”tolka bilder oavsett modersmål”.

Språk var också ett återkommande svar i frågan om varför man använder bild i sin pedagogiska verksamhet. Några av svaren var följande; ”bild är en del av språket”, ”bild kan ses som ett av barnens språk”, ”förstärka språket” och ”kunna tolka andras bildbudskap”.

I stapeln *kreativt* finns följande beskrivningar av pedagogerna; ”bild är kreativt”, ”bild är kreativt och man får arbeta praktiskt med sina händer” och ”bilden kan ses som ett av barnens olika språk bland annat utveckla kreativiteten”.

Nöje/roligt/lustfullt tycker en del av pedagogerna är svar på frågan, bland dessa svar är t ex; ”roligt”, ”gör skolan mer lust fyllt” och ”avkoppling”.

I stapeln med *förståelse* finns bland annat dessa svar att utläsa; ”utmärkt redskap i matematik och fysik”, ” ett utmärkt sätt för barn att få en bättre förståelse för ett arbetsområde”, ”att förtydliga teorier/kunskaper” och ”öka förståelsen för bilden”.

En del pedagoger har nämnt *utveckling* som en del till varför man använder sig av bild i den pedagogiska verksamheten. Några exempel på sådana svar är; ”en bit i elevers utveckling”, ”redskap för utveckling” och ”utveckla kreativitet”.

Reklam/media var också något pedagogerna tog upp som anledning till varför man använde sig av bild, några exempel: ”bilden viktig för att inte bli offer för reklam” och ” i vissa moment är reklam/media är bild ett självklart inslag”.

Till enkät nummer två har vi också fogat den fjärde frågeställningen; ”Vad har bilden för syfte”? Svaren från den förfrågan var för lika och samstämmiga med ovanstående fråga och svar. Därför har vi valt att inte redovisa den frågan med svar i diagramform. Några av kommentarerna var dock följande: *Kunskap/inläring* är ett syfte med bild i den pedagogiska verksamheten. Några exempel på detta är; ”stöd för inläringen”, ”ett sätt att erbjuda kunskap på” och ”hjälper till vid inläringen”. Ett sätt att *kommunicera*. Några exempel är; ”ett sätt att uttrycka något du inte kan beskriva med ord”, ”att kommunicera ett budskap” och ”språkhjälp”. *Kreativitet/skapande/fantasi* fanns med bland dessa svar; ”vara ett kreativt ämne”, ”skapa kreativitet”, ”sporra till kreativitet och fantasi” och ”skapa fritt utifrån sitt eget tänkande”.

Diagram 3

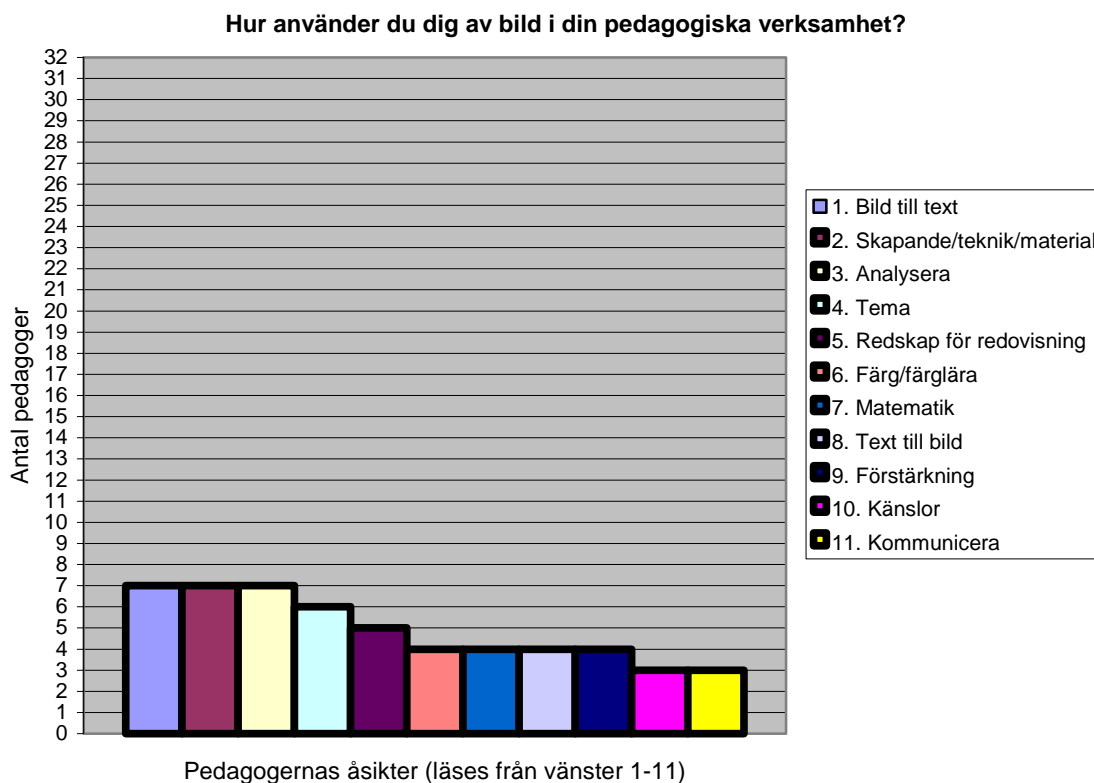

Bild till text är en av de tre huvudkategorierna till hur man använder sig av bild i den pedagogiska verksamheten, några kommentarer från pedagogerna; ”kopiera bilder till texter för att inte det ska bli så tungt för eleverna att läsa”, ”barn får göra egna bilder som förklarar den text de skrivit”, ”rita bilder till egna faktatexter, sagor” och ”som underlag och hjälper till att skriva en berättelse”.

Skapande/teknik/material är en lika stor kategori och får bl.a. följande beskrivningar; ”arbeta med olika material ex lera, färger och papper etc.”, ”Skapande”, ”experimentera med färger, olika material ” och ”fotografera med digitalkamera”

Analysera är också en lika stor kategori till hur pedagogerna använder sig av bild i sin verksamhet, här nämns några motiveringar; ”väljer en bild gör analys och tolkning”, ”hur olika bilder uppfattas”, ”iakttagelseförmåga” och ”Vad ser du, elev själv analysera”.

Tema ansågs också vara ett användningsområde för bild, några exempel följer; ”väva in i verksamheten kanske som tema”, ”i tematiskt arbete både 2 och 3- dimensionellt” och ”skapande i tema”.

I stapeln *Redskap för redovisning* kom bl.a. följande kommentarer; ”bilden i dess vidaste betydelse som ett sätt att redovisa”, ”presentation av arbeten” och ”arbetsredskap för att nå en slut produkt – för att göra redovisningar mer levande”.

Här efter följde fyra lika stor användningsområden om bild i den pedagogiska verksamheten. En av dessa var *färg/färglära*, här följer några exempel; ”genom att experimentera med färger”, ”klä känslor med färger” och ”färglära”.

En annan var *matematik* där pedagogerna bl.a. sa följande; ”rita upp förutsättningar till ett matematiskt problem” och ”Inom matematiken – främst de geometriska formerna”,

Nästa av dessa fyra lika stor användningsområden var *text till en bild*, här stod t ex; ”låta elever skriva kring bilder”, ”göra berättelser utifrån en konstbild” och ”vi pratar om bilder och skriver om dem”.

Den sista av de fyra lika stora användningsområdena var det som representeras av stapeln *förstärkning*, här är några förtydliganden; ”inlärningsförstärkande”, ”förtydliga teoretisk kunskap” och ”förstärka det talande språket”.

I diagrammet är *känslor* och *kommunicera* de minsta användningsområdena. Under *känslor* finns följande förklarar; ”klä känslor i färger”, ”rita måla till känslor/musik etc.” och ”uttrycka känslor”.

Under *kommunicera* finner vi bl.a. ”att kommunicera mellan eleverna och mellan elever och lärare” och ”som ett verktyg för kommunikation”

5.1 Analys

I den andra enkätundersökningen har frågorna baserats på de svar som de första undersökningarna gav. Detta har inneburit att flera frågor fått liknande formuleringar vilket ibland inneburit att skillnaderna blivit mindre tydliga. Genom sammanställningen av enkätsvaren gällande pedagogernas tankar och funderingar kring bildens betydelse för förskola och skola, kan man klart se att de anser att bilden har betydelse för utveckling, kunskapsinhämtande, kreativitet och att pedagogerna ser bilden som ett uttrycksmedel, något lustfyllt, ett språk att lära sig använda och förstå bl.a. för att kritiskt granska reklam och media. Att bilden har en stor och viktig betydelse i förskola och skola framgår av undersökningen vad gäller pedagogernas sätt att fundera kring frågan. Alla utom en svarande hade ett positivt ställningstagande till bilden. Den enda negativa kommentaren var ”att se en bild kan hämma den egna kreativiteten”. Det fanns en pedagog som ifrågasatte bildens betydelse med följande kommentar; ”ska bild i årskurs 7-9 ha så stor plats som ett helt ämne?”. Det är också skillnad på hur man tolkade meningen ”Bildens betydelse i förskola/skola” i enkätfrågan. En del tolkade det som ett ämne i skolan och en del tolkade det som konkreta bilder. Variationerna i svaren beror på att frågan lämnades så öppen och tolkningsbar.

På frågan *varför* man använder sig av bild i sin pedagogiska verksamhet ansåg pedagogerna det vara för kunskapen och inläringens skull. Staplarna *kommunicera* och *språk* ligger lika i undersökningen, detta kan bero på att just de två kategorierna är väldigt närbesläktade med varandra. *Kommunikation* och *bild som språk* har gemensam nämnare genom att man förmedlar något till andra och gör sig förstådd. Ord som *kreativitet* och *nöje/roligt/lustfyllt* visade sig vara något som knappt hälften av pedagogerna delvis ansåg vara en anledning till varför de använder bild i sin verksamhet. Några menade att man använde bild för att skapa en *förståelse*, då i huvudsak som komplement till andra ämnen.

I diagrammet *hur* visar de tre första staplarna att pedagogerna mestadels använder bild som komplettering till texter, för att på ett rent fysiskt sätt använda sig av olika material och tekniker som då anses vara inom bildens ramar. Man använder också bild bl.a. för att reflektera, analysera och ”träna” iakttagelseförmågan. Bild kan också ingå i olika teman. För att göra olika redovisningar använder man sig också av bild. Fyra lika stora användningsområden var färglära, matematik eller möjligheten av att använda bild som en

förstärkning av all möjlig kunskap. Några pedagoger använde bild för att ge uttryck för känslor och till att kommunicera.

Två av de tre pedagoger som svarade ”nej” på om de använde sig av bild i sin pedagogiska verksamhet motiverade svaren på följande sätt; den ena ansåg sig inte hitta något bra sätt att använda bilder på. I samma svar angav pedagogen att när denne använder sig av bilder måste det finnas ett klart syfte. Den andra pedagogen motiverade skälen till att inte använda sig av bild med att denne inte innehar erfarenheter av att arbeta med bild och känner sig osäker.

6. Diskussion

Förändring i förskolan och skolan

Utbildningsväsendet har genomgått stora förändringar under 1990-talet. Förskola och skola har decentraliserats, ansvarsfördelningen mellan stat och kommun har inneburit att staten sätter mål, utvärderar och följer upp, medan kommunen ansvarar för att genomföra och utveckla verksamheten. Förändringar som medfört högre krav på kvalitet, resultat, större tydlighet och möjligheter att åtgärda brister är nya läroplaner, kursplaner och betygssystem. Mål och resultatstyrning har fått förändrade förutsättningar och tydligare krav på sig gällande kvalitet och måluppfyllelse. Integration av förskola/grundskola och fritidshem innebär mer samarbete i arbetslag mellan de berörda pedagogerna, dessa skall kunna samarbeta på lika villkor. Därför är det viktigt att alla pedagoger har en gemensam kompetens och en gemensam uppfattning om olika ämnens betydelse, vilket lägger grunden för samarbete i den kommande lärargärningen. Bland annat anses denna utveckling av skolväsendet leda fram till krav på en förändrad lärarroll och lärarutbildning.

Vi ville undersöka vad pedagoger anser att bilden har för betydelse, hur de konkret gör och/eller använder sig av bilden i så fall. I styrdokumentet Lpfö 98 och Lpo 94 framgår det att bild är en viktig del i skolans uppdrag. Som nämnts tidigare i stycke 3.4.1 så är läroplanerna grundläggande värden som ska präglade skolans verksamhet. De mål och riktlinjer som står i dessa läroplaner är något som ska finnas förankrat hos varje pedagog. Bildens betydelse sträcker sig över ett stort område eftersom kommunikations- och bildsamhället växer. Det är då viktigt att pedagoger arbetar efter de läroplaner de är satta att följa, och följer upp det uppdrag som den nya lärarutbildningen har. I detta uppdrag ligger bl.a. att ge barnen ett utvecklat bildspråk och en kreativ miljö i skola och förskola.

I vår teoridel tar vi bl.a. upp två olika skolplaner i två olika kommuner. Vi fann en avsaknad av den kreativa utvecklingen i båda de lokala skolplanerna. Politikernas mål att utveckla och lyfta fram nya områden fanns inte alls kopplat till bilden i skolan. Vi fann också i regeringspropositionen att pedagoger måste utmana barn och ungdomar genom olika kulturerfarenheter, kulturmöten och genom konstnärliga språk. Regeringspropositionen betonar läroplanernas krav på läraren att på olika sätt stimulera varje elev till kreativitet, fantasi och nyfikenhet. Även i barnkonventionen fanns tydligt beskrivet att barn och elever ska ha rätt till yttrandefrihet; både i tal, skrift, i tryck och i konstnärlig form men detta återfinns alltså inte i de lokala skolplanerna.

De pedagoger som varit med i undersökningarna anser att bild är viktigt i skolan, och därmed viktigt för barn och elever. När pedagogerna i den första enkäten fritt fick tänka och tycka fritt om bildens betydelse i den pedagogiska verksamheten så menade en klar majoritet att bildens främsta betydelse var för inläring. Detta tycker vi var positivt med tanke på att ursprunget till detta arbete kommer från vår gemensamma känsla av att de estetiska och praktiska ämnena inte skulle ha samma status och erkännande i den pedagogiska verksamheten som de mer teoretiska ämnena. Att bild är en viktig del för just inläring styrks av den litteratur vi läst och i styrdokumentet finns samma uppfattning; "Bilder och bildarbete är också i sig redskap för utveckling och lärande" (*Grundskolans kursplaner* 2000). Alla pedagogerna lyfte fram positiva tankar om bilden, men det fanns en pedagog vars kommentar särskilt skiljde sig från de övrigas; denna pedagog ifrågasatte om bild i årskurserna 7-9 skulle ha så stor plats som "ett helt ämne". Samma pedagog ansåg däremot att bilden var viktig för fantasin och att bilden absolut hörde hemma i förskolan.

De tankar vi ursprungligen hade om bristen på samband mellan teori och praktik besannades. De flesta pedagogerna svarade att de hade en positiv syn på bild och skapande när de kunde svara fritt på den första enkäten. Kopplingen till styrdokumentet är tydlig i detta skede av vår undersökning. I den andra delen av undersökningen skulle pedagogerna ge exempel på hur bildens möjligheter i skolarbetet utnyttjades. Några pedagoger betraktade bilden som ett ämne av betydelse men hade svårt att se kopplingar till bilden som ett språk och en möjlighet till kommunikation. Bild användes istället i huvudsak som stöd till andra ämnen.

7. Sammanfattning

Bild i skolan är viktigt och bildens betydelse som språk och verktyg för kommunikation poängteras i de styrdokument som skall reglera förskolans och skolans verksamhet. Bildämnets betydelse i praktiken, i förskola och skola, är däremot inte klarlagd. Vi har därför gjort en kvantitativ undersökning med hjälp av enkäter för att klarlägga hur pedagoger, utbildare och blivande pedagoger ser på bildens betydelse i teori och praktik. På frågorna om vad pedagoger anser om bildens betydelse fick vi svaren att de ansåg att bild hade en mycket viktig roll i förskolan och skolan. Bilden hade en stor betydelse för barns och elevers lärande, kreativitet, känslor och uttryck. Detta var några av de ständigt återkommande åsikter som framhölls. Här fanns alltså en stor samstämmighet med styrdokumentens betoning av bildens betydelse, detta märktes dock inte i pedagogernas praktiska arbete med bild i skolan. Våra enkätsvar visar där tydligt att pedagogiskt arbete med bild i praktiken långt ifrån är det viktiga verktyg för inläring som flertalet pedagoger angav som främsta skäl till att arbeta med bild. Vid frågan om ”hur” bilden används i praktiken framgår det att bilden har en tydligt underordnad betydelse. När pedagogerna konkret ska använda sig av bilden finner man hos flera istället en avsaknad av kreativitet, skapande och intresse. Vi har tidigare påvisat att läroplanerna skall följas i undervisningen, styrdokumentet beskriver tydligt värdet av bild för skapande. I enkätsvaren framgick det att flertalet av pedagogerna kopplade bildämnet till bild som textförstärkning, som skapande/teknik eller som material, samt för analys. Bilden som hjälp vid inläring finns inte omnämnd annat som assistans i ämnet matematik.

Styrdokumentet visar klart och tydligt att bild är en viktig del i skolans uppdrag. Tanken och intentionen hos de tillfrågade pedagogerna om bildens betydelse är god, men i praktiken ser det annorlunda ut. Pedagogerna är visserligen medvetna om bildens betydelse men kunskapen om bildens fundamentala innebörd som en konstnärlig, kommunikativ metod för ökad förståelse och ingång till lärande finns inte förankrad. Det vore intressant att visa våra resultat för de pedagoger vi undersökt för att senare göra en uppföljning för att undersöka om bildens betydelse för det praktiska skolarbetet förändrats, eller en jämförelse mellan de lärare som nu examineras enligt den nya lärarutbildningen och dem som har äldre examina.

Litteraturförteckning

- Edwards Betty (1982) *Teckna med högra hjärnhalvan* Bokförlaget Forum ISBN 91-37-10251-6 (s 215)
- Gardner, Howard (1994) *De sju intelligenserna* Jönköping: Brain Books AB ISBN 91-89250-03-6 (s 399)
- Lind, Ulla., Hasselberg, K. & Kuhlhorn, B-M. (1992) *Tidsbilder. Perspektiv på skola och bildskapande under 150 år.* Stockholm: Utbildningsradion ISBN 91-26-92520-6 (s 125)
- Läraryrkesförbundet (2001) *Läroplaner för – förskola Lpfö 98, - det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet (Lpo 94),- de frivilliga skolformerna LPF 94.* Stockholm: Läraryrkesförbundet (s 52)
- Malmström, Elisabet (2002) *Bilder för en annan skola – om att förändra skolkultur*, Serie:1, Nr:6 Institutionen för Beteendevetenskap: VuLK Vuxnas Lärande och Kunskapsbildning ett forsknings- utbildningstema vid Högskolan Kristianstad.
- Nordström, Gert Z, red. (1996) *Rum Relation Retorik – Ett projekt om bildteori och bildanalys i det postmoderna samhället.* Stockholm: Carlssons ISBN 91-72030372 (s 445)
- Skolverket (2000) *Grundskolans kursplaner och betygskriterier* Västerås: Fritzes ISBN 91-38-31729-X (s 117)
- Skolverket (2000) *Kommentarer till grundskolans kursplaner och betygskriterier* Västerås: Fritzes. ISBN 91-38-31730-3 (s 56)
- Stigsdotter Drott, M (2002) *Stora bildboken* Varberg: Argument Förlag AB ISBN 91-89036-18-2 (s 144)
- Utbildningsdepartementet, *En förnyad lärarutbildning*, Regeringens proposition 1999/2000:135 (s 103)

Elektroniska källor

World wide web

<http://www.regeringen.se/content/1/c6/01/46/58/c7c98Za0.pdf> Hämtat den 21-11-2004

<http://www.buf.kristianstad.se/skolplan/skolplan04.pdf> Hämtat den 21- 11- 2004

http://www.karlshamn.se/kommun/struktur/forvaltn/utbildn/skolplan2002_a5.pdf Hämtat den 21-11-2004

Cd-rom

Nationalencyklopedins ordbok (2000). Version 2 [cd-rom]. ISBN 91-7133-749-0

Referenslitteratur

- Bjurwill,C (2001) *A,B,C och D. Vägledning för studenter som skriver akademiska uppsatser.* Lund: Studentlitteratur ISBN 91-44-01574-7 (s 100)
- SAOL 12. (1998). *Svenska akademins ordlista över svenska språket*, (12: e upplagan): Nordstedts Ordbok. ISBN 91-7227-032-2 (s 1066)
- Svenska språknämnden (2000) *Svenska skrivregler* Stockholm: Liber AB ISBN 47-04974-X (s 216)

Bilagor 1-4

Bilaga 1

Första enkätundersökningen

Hej!

Vi är två studenter som heter Maria Lindén och Mari Rumberg och vi går den nya lärarutbildningen på Kristianstad Högskola. Vi har inriktningarna Lek/Utveckling/Lärande och Fritid/Skola i ett helhetsperspektiv. Nu har vi påbörjat vårt examensarbete och går in på vår sista termin. Vårt examensarbete kommer att handla om "Bildens betydelse i förskola/skola" och vi är intresserade av dina funderingar kring bildämnet.

Vi skulle uppskatta om du förutsättningslöst vill kasta ner några tankar (mindmap) kanske 10-15 stycken kring hur du ser på "Bildens betydelse i förskola/skola". Vi ber dig sedan skicka dem till oss, se bilaga 1. Vi har också några frågor kring ditt yrke och din professionella bakgrund, se bilaga 2. Är du student se bilaga 3.

Detta är precis i början av vårt arbete så det finns en önskan om att få återkomma och göra en uppföljning senare i höst. Alla uppgifter kommer naturligtvis att behandlas konfidentiellt.

Tack på förhand med vänliga hälsningar

Maria Lindén & Mari Rumberg

Maria Lindén
Hellegatan 14b
291 34 Kristianstad
ma_linden@hotmail.com
044- 186 456
0733-52 45 34

Mari Rumberg
Domherrevägen 6
374 50 Asarum
madderumberg@hotmail.com
0454-888 35
070-674 18 59

Bilaga 1

Tankar/funderingar kring ”Bildens betydelse i förskola/skola”

Bilaga 2

Vi är också intresserade, för vårt arbetes räkning, av följande frågor:

Ålder:

Kön:

Grundutbildning:

Fortbildning:

Yrke:

Arbetsplats/storlek på skolan/geografiskt läge:

Bilaga 3

Vi är också intresserade för vårt arbetes räkning, av följande frågor:

Ålder:

Kön:

Inriktning:

Bilaga 2

Andra enkätundersökningen

Hej!

Nu återkommer vi och vi är Maria Lindén och Mari Rumberg som arbetar med examensarbetet "Bildens betydelse i förskola/skola".

För att kunna sammanställa en analys till vårt arbete ber vi er att besvara några frågor som är en uppföljning till vår första enkät.

I den här nya enkäten finns 4 frågor som vi skulle bli djupt tacksamma om du ville svara på.

Bilaga 1, under varje fråga är frågeställningarna ställda två gånger. Den översta riktar sig till verksamma pedagoger, ledare och utbildare. Den undre frågeställningen riktar sig till studenter. Bilaga 2, frågor kring ditt yrke och professionella bakgrund. Bilaga 3, till studenter.

Alla uppgifter kommer naturligtvis att behandlas konfidentiellt.

Tack på förhand med vänliga hälsningar

Maria Lindén och Mari Rumberg

Maria Lindén
Hellegatan 14b
291 34 Kristianstad
044 - 186 456
0733 – 52 45 34

ma_linden@hotmail.com

Mari Rumberg
Domherrevägen 6
274 50 Asarum
0454- 888 35
070 – 674 18 59

madderumberg@hotmail.com

Bilaga 1

När vi använder ordet bild menar vi bild som ett pedagogiskt verktyg.

Fråga 1

- Använder du dig av bild i din pedagogiska verksamhet? följdfrågor om man svara ja.
- Skulle du använda dig av bild i din pedagogiska verksamhet? Följdfrågor om man svara ja.

JA NEJ Varför använder du inte/skulle du inte använda dig av bild i din pedagogiska verksamhet? Plats att besvara frågan finns efter fråga 4.

Fråga 2

- Varför använder du dig av bild i din pedagogiska verksamhet?
- Varför skulle du använda dig av bild i din pedagogiska verksamhet?

Fråga 3

- Hur använder du dig av bild i din pedagogiska verksamhet? Exempel
- Hur skulle du använda dig av bild i din pedagogiska verksamhet? Exempel

Fråga 4

- Vad har bilden för syfte?
- Vad skulle bilden ha för syfte?

Plats till att besvara frågan om man kryssat för Nej:

Bilaga2

Vi är också intresserade för vårt arbetes räkning av följande frågor:

Ålder:

Kön:

Grundutbildning:

Fortbildning:

Yrke:

Arbetsplats/storlek på skolan/geografiskt läge:

Bilaga 3

Vi är också intresserade för vårt arbetes räkning av följande frågor:

Ålder:

Kön:

Inriktning:

Bilaga 3

Sammanställning av enkät 1

Alla som deltagit i enkäterna har gjort det konfidentiellt därför har vi valt att redovisa materialet så här. Varje siffra motsvarar en speciell person som vi har givit enkäterna till. De enskilda personerna har samma numrering i enkät nummer 1 som enkät nummer 2. Det vill säga att personen som delgivits nummer 1 i denna enkät är även nummer 1 i enkät nummer 2.

Tankar och funderingar kring Bildens betydelse i förskola och skola

1. Ej besvarad
2. Som en hjälp att få (elevernas) ut tankar/känslor, medvetna och omedvetna (bearbeta).
Som en motor när det gäller ”skapande”.
Som en självklar del av all undervisning.
Som ett komplement för att ge andra ämnen en helhetsbild.
Som ett lustfyllt moment i en annars rätt teoretisk tillvaro.
3. Bra träning för fingermotoriken.
Se helheter, se detaljer.
Förstå att perspektivet påverkar storleksförhållanden.
Avslappning. Skönt att rita och måla.
Estetiskt värde.
Allmänbildning – t ex konsthistoria, berömda konstnärer.
Bra för att förstå bildspråk t ex i reklam.
4. Många har lätt att ta till sig en bild och därför är det bra för mig i mitt arbete att använda mig av bilder, även om jag kanske inte gör det så ofta. Alla har ju alltid något att säga om en bild. Utan bilder i skolan skulle det vara bra trist!
5. Bilden hjälper till att utveckla barnets kreativa förmåga.
Utvecklar fantasin hos barnet.
Ska absolut vara ett ”ämne” i förskola och i år 1-6.
Ska bild i år 7-9 ha så stor plats som ett helt ämne. Borde kanske ligga som valbar kurs/elevens val eller något liknande.
Bild kan och borde mer arbeta mot andra ämnen. Mer ämnesövergripande arbete.
6. Många elever har starkt stöd i vad gäller inlärning i bilder. För de flesta människor är den visuella intelligensen väl utvecklad. Fri bild utvecklar motoriken i en annan aspekt på bildens betydelse i skolarbetet.

7. Jag tycker att bilden är en viktig del som ett pedagogiskt verktyg i lärandet i förskola/skola. Genom hela skoltiden bör detta finnas med, som en möjlighet att uttrycka sig i olika redovisningar. Det är viktigt att man som lärare varierar arbetssätten, så att alla elever får möjlighet att uttrycka sig, samt kunna förstå. Som lärare bör man använda både bild, skrift och tal så ofta som möjligt, för att underlätta inläringen för så många elever som möjligt.
8. Bilden/er skapar intresse kring ett ämne. Min gamle SO- lärare lät oss läsa en gammal rysk skildring om 1:a kriget. När vi hade läst denna bok fick vi i uppgift att måla/rita hur vi trodde och tänkte oss att 1:a världskriget såg ut. Detta gjorde att fantasin fick flöda och ingen märkte hur tiden gick. Just att kombinera ämnen svenska, SO och bild kan skapa mycket kreativitet.
9. Bilden är ett av språken för människan och bör liksom övriga språk bejakas och utvecklas. Med professionell hjälp redan tidigt. För små barn är det ju dominerande. Tyvärr tappas det bort ju högre ”upp” man kommer i ålder. Jag tror att ju tidigare man medvetet börjar arbeta med bilder med barn (både rörliga och still) desto bättre ”brukare” blir de.
10. Bildskapande och tolkande har betydelse för språkutveckling och kommunikation med andra. Bildskapande är som bäst experimentellt och lekfullt och stimulerar kreativa processer hos barnet. Det känns roligt i kroppen att leka och experimentera. Barnet har behov av att sätta spår. Kan det få uppmärksamhet från andra, elever och pedagoger är det ett lyckat arbete att utveckla sig som person genom. Bildskapande är identitetsstärkande. Bilder från media ska ges en uppmärksamhet inte att förakta. Av media kan man lära om bildens poesi. Dvs. att/hur medias bilder använder sig av konst. Bara att budskapet är förföriskt och dolt, inte ärligt.
11. För barnen; viktigt att kunna uttrycka sina känslor genom bilden. Att sätta färg och ord genom bilduttryck. Att visa med andra medel sina upplevelser. Otroligt viktigt! För mig kunna ge eleverna bildens betydelse i samhället, konstens & kulturens möjligheter att förmedla kunskaper till barnen. Bildens möjligheter att påverka i olika riktningar. För mindre barn att uttrycka sina tankar och uttryck (när man inte har ett t ex skrivande språk där man kan uttrycka sig) bilden som uttryckssätt. Ge barnen många olika ”bildtekniker” använda ordbilder etc. bilden är stort och viktigt eftersom hela vår ”vardag”/liv genomsyras av bilder. Vi lever i ett stort ”bildsamhälle”.
12. Den har för liten plats och för liten betydelse. Det behövs mera skapande ”ämnen” i skolan. I förskolan finns det mera plats för bilden om barnen väljer att använda den till bild. Här är barnens tid mera frivillig! I skolan räknas inte bilden till de ”riktiga” ämnena så den tas inte på riktigt allvar. Borde erbjuda barnen mera bild likaväl som andra skapande ämnen. Vi som pedagoger bör erbjuda barnen olika sätt till lärande och till att uttrycka sig. vissa är akademiker medan andra är praktiker, vi borde försöka kombinera detta mera.
13. Bra för att förstärka ett textinnehåll.
Få förståelse för svåra begrepp, t ex geometri.
Viktigt att alla känner att de kan (ej för svåra uppg.)
En del har lättare för att uttrycka sig genom bilden och de bör få den chansen.
Bra sätt att bearbeta känslor.
Få en känsla för hur färger påverkar oss.

Vi utsätts ständigt för bilder överallt. Barnen behöver kunna tolka dem.

Man får ej heller glömma bort skönheten i bilder. Att bara göra bilder för att de blir vackra. Färg och form är härligt!

14. Bilden har en stor betydelse i skolarbetet. Eleverna älskar att arbeta med bild. Vi kan också få in bilden i alla ämnen. Bilden är ett måste för att eleverna ska förstå vad de arbetar med. Då tänker jag också på den inre bilden.

15. Utifrån bilden kan man se läsförståelse.

Sammanfattning av något kan visas med bild.

En bild säger mer än tusen ord.

Kritisk granskning av bild.

Vad man uppfattar av en bild.

Man gör egna bilder.

Man tittar på andras bilder.

Man förstärker skriftspråket.

Man visualisera tankar, ord, händelser

Vad finns bakom bilder dvs. man fantiserar vidare utifrån bilden.

Som idébank i sago/berättelse, skrivning.

16. Bildens betydelse: Tolka bilder, Stärker självförtroende, Skapa, Lyssna, Kreativ, Fantasi, Samarbete, Kommunikation, Tålmod, Kul, Uttrycka sig, Övar färger, Arbeta med lera, Glädje

17. Bilden är ett ämne som jag anser utvecklar många sinnen genom att eleverna ges möjlighet att skapa och komponera bilder. Deras (eleverna) förmåga att blanda fram färger och att kombinera dem till bilder gör att de tränar sig i bildseende. Jag använder gärna skapande former för att träna samarbete, befästa kunskaper och så att eleverna öppnar ögonen för varandras olikheter och att vi alla blir en helhet. De flesta vill göra "verklighetslika" bilder och blir sällan nöjda med sina bilder. Jag försöker att inte jobba för mycket med porträttlika bilder. När jag har bild vill jag föra över lite kunskap om färgernas möjligheter. Att använda sig av färgerna i bildskapandet. När eleverna slutar sexan är mitt mål att alla ska ha kunskap om grundfärgerna och komplementfärger. De ska vara medvetna om färgernas betydelse i t ex reklam och hur vi påverkas av dem.

18. Bilder är viktiga

Tolkningar.

Färgers betydelse

Koppling bild – text – ljud.

Barn reagerar när text inte stämmer med bild.

Informationstäta läromedel behöver förklarande bilder.

19. Bilder väcker minnen.

Texter kan vi i viss mån välja. Vem har rätten att bestämma bilderna i min omgivning. De påverka på mig!

Många barn har lättare att uttrycka sig genom skapande och har lättare att kontakta med t ex starka känslor genom bild/skapande.

Bild ett utmärkt sätt att skapa god kontakt med barn som har det svårt. Genom bilden/skapatet når man fram och kan samtala om svåra saker!

Tyvärr är många lärare "rädda" att ha bild i skolan. De tror att det är deras egna konstnärliga ådra som ska inspirera...vem har inte hört läraren som säger: - Jag kan inte ens rita en streckgubbe...underförstått – kan inte undervisa i bild.

Tyvärr har bilden och skapatet alldeles för låg status som språk och uttrycksmedel.

Men barnen älskar det.

Viktigt att prata om bilder, men inte alltid. En bild kan "tala" utan att vi talat om dem!

Olika bilder, egna och andras i olika sammanhang t ex uttrycka känslor, sälja m.m.

Ett eget språk, viktigt att ta tillvara, kanske särskilt i förskolan då det talade och skrivna inte är "färdigt"

20.+ (plus) Kan ge bilder – upplevelser väldigt bra att själv få skapa bilder.

- (minus) Att se en bild kan hämma den egna kreativiteten, "jag kan inte".

21. Kreativiteten – skapande.

Koncentration.

Glädje.

Självförtroende/självkänsla.

Aktiv inläring.

22. Upplevelse – att använda sina sinnen ex taktilt, höra hur materialet låter – estetiskt.

Kommunikation – bilden som språk att berätta ngt/att berätta för.

Uttrycka/bearbeta känslor

Experimentera – upptäcka

Stärker självkänslan/-förtroendet – att upptäcka att man själv åstadkommit något som syns".

Samarbete – koncentration – iakttagelse - upptäcka omvärlden.

Fantasi – kreativitet – inspiration.

23. Viktigt dels som ett komplement till andra ämnen.

Ett eget ämne för avkoppling eller litet avbrott

Man lär med många olika faktorer. Bild+text, bild+språk.

Har man svårt för något ämna kan man känna tillfredställelse genom att vara duktig i bild.

Det blir alltid fint fast på olika sätt.

24. Bilder omger oss alltid och därför är det viktigt dels att prata om bilder och dess betydelse (att tolka) och att själv producera både 2-dim och 3-dim för små barn och även uppåt 11-12 år är 3-dim viktigt för det hjälper oss att skapa begrepp – Hur ser det ut runt om – hur får man det att bli 2-dim? Att upptäcka volymer, olika former och färger – att se hur reklam bla manipulerar oss t ex färgval beroende på åldersgrupp i t ex reklam – film. Omvärlden och förståelsen för andra människor och sätt att tänka vidgas med hjälp av ett estetiskt tänkande "kreativitet föder kreativitet". Att lära sig förstå genom att göra. Att ge barnen redskap vid tidig ålder.

25. Bild: Sinnesträning – Upplevelse – Historia – Teknik – Skapande – Konkret – Praktiskt – Skönhet – Kommunikation, uttrycksform – Utveckling – Kreativitet – Fantasi – Träning av motorik.

26.Bild: Sinnesstämning, det man hör det glömmes man, det man ser kommer man ihåg, det man gör minns man. – Historia – Skapande – Konkret - Kreativitet – Fantasi –Lust att lära – ”Praktisk begåvning” – Lek – Drama, teater – Social träning – Språkinläring

27.Bilden har som uppgift att öka elevernas kommunikativa förmåga. Till viss del ska den också lära eleverna koordinera hand och tanke. Med bilden kan eleverna uttrycka tankar, känslor, ställa frågor, utforska sig själva och världen. Med bilden lär man sig att se hur världen och dess ting är uppbyggd. Med bild lär du dig att analysera och kritiskt granska visuell kommunikation samt att själv kommunicera med ännu ett ”verktyg”. Bilden kan också användas för att beskriva/förklara världen och därmed som ett ”hjälpmedel” för att få större förståelse för andra ämnen.

28.Bild:Glädje, utmaning, stolthet ”bekräftelse” – Uttrycka, behov, se barnets känslostämning - Omsätta 2-D till 3-D –Motorik, ok att bli ”smutsig” – Se, upptäcka perspektiv, förståelse för andra.

29.Ej besvarad.

30.Lära barn lättare med hjälp av bilder?

Hur tolkar barn olika bilder?

Vad har olika färger för betydelse?

Hur kan man arbeta för att alla elever ska bli nöjda med sina teckningar?

Kan en bild ersätta en text?

Är det någon skillnad på tecknade bilder och ”riktiga” bilder för förståelsens skull?

Finns det någon speciell ålder då barn börjar förstå bilder på ett djupare plan?

Finns det barn som inte ser en bild som en hjälp för att förstå texten bättre?

Finns det någon forskare som säger att ämnet bild behövs för att stärka de andra skolämnena?

31 .Bild är mycket. Vi använder bilden (kort) i vår dokumentation i barnens pärmar som följer dem hela tiden på avd, spara barnens teckningar och bilder under deras ”dagistid” så att de får ett fint minne för livet. Teckningar ger en bre utvärdering på barnens utv. Vår egen dokumentation till föräldrarna. Till hjälp när inte språket räcker till – visa istället, både barn och vuxna. Tidningar klippa bilder främjar språket mycket att prata om, målar och ritar mycket viktigt att sätta upp barnens alster på väggen.

32.Kreativitet, skapande

Ett språk.

Tydliggöra det talade språket.

Visuella intryck.

Känsla för olika material.

Lek.

Bilaga 4

Sammanställning av enkät 2

1. Använder du dig av bild i din pedagogiska verksamhet?

JA

3.4.5.6.7.8.9.10.11.12.13.14.15.16.17.18.19.20.21.22.23.24.25.26.27.28.29.31.32.

NEJ

1.2.30.

2. Varför använder du dig av bild i din pedagogiska verksamhet?

1. Ej besvarad.

2. I vissa moment ex reklam, massmedia är bild ett självklart inslag. I övriga moment är jag dålig på att integrera bild i arbetet. Att jag inte gör det mer beror på att känslan av att inte hinna igenom olika teoretiska moment gör att det helt enkelt blir av. Jag använder dock film som ett återkommande inslag i min undervisning (för att levandegöra och öka möjligheterna för empati). Varför jag vill bli bättre på det? – För att jag tror på det samt att det säkert kan göra skolan mer lustfylld.

3. Bra träning för elever att både hjärna och handen tänker. Det man gjort själv är lättare att komma ihåg. – Underlättar när man ska förklara detaljer och fenomen om man ritar på tavlan.

4. En bild kan sätta igång många tankar och idéer.

5. Ett försök till ämnesövergripande arbete.

6. Många av spec. elever har bilden som ett stöd för minnet och sin inläring.

7. För att eleverna ska förstå olika problem i matten, t ex bilden är ett utmärkt pedagogiskt verktyg både i matematiken och fysiken.

8. När man presentera ett arbetsområde inom So är det mycket bra att använda sig av bilder som en slags introduktion. En bild har stora möjligheter att skapa ett intresse kring ämnet.

9. Bild är en del av språket och skall användas både i Sv/So.

10. Därför att bilden som språk och handling är mål och innehåll i olika kurser som jag har. Genom att utgå från förståelsen att samhället översköljer oss med bildkunskap och i syfte att öka förståelsen för bilden, bilder som arena för omedveten och medvetet lärande.

11. Ett bra uttryckssätt för barnen. Genom bilden kan barnen visa på saker som man ibland inte kan, för att man inte är läs eller skrivkunnig. Låt fantasin flöda, färgers betydelser, färglära, låt barnen experimentera. För mig är det en viktig bit i deras utveckling och ett kreativt redskap. Bilden går igen i de flesta områden.

12. Genom att använda olika uttrycksmedel kan jag som pedagog fånga fler barn. För alla barn är inte ord eller penna + papper det bästa sättet att förmedla sig. Genom att använda flera uttrycksmedel kan jag även befästa kunskap på ett bättre sätt. Ju mer sinnen barnen får använda desto lättare är det för barnen att komma ihåg.
13. Det är ett utmärkt sätt för barn att få en bättre förståelse inom ett arbetsområde. – Behöver få uttrycka sig på andra sätt än skriftligt- Viktigt för själen!
14. Ej besvarad.
15. Som diskussion/samtalsunderlag. – Som förstärkning rent visuellt i en lärande situation. – För att stimulera flera sinnen.
16. Jag tycker bild och skapande är viktiga moment i en annars stilla sittande skola med mycket matte – svenska uppgifter. Alla barn är inte intresserade och duktiga på samma saker. Bild är kreativt och man får arbeta praktiskt med sin händer. Man kan väva in så mycket kunskap genom bild och skapande och så är det roligt. Ett bra arbetssätt helt enkelt. Jag är övertygad om att jag kommer att använda mycket skapande i mitt yrke som lärare för yngre barn.
17. Bild är ett pedagogiskt verktyg som hjälper många elever att befästa sin kunskap och utvecklar ett seende.
18. För att förtydliga teorier. Med bild avser jag då modeller + diagram + flödesdiagram. Vanliga bilder använder jag för att förstärka det jag talar om. Bilder kan användas som stimulans vid fri skrivning. Alla kan tolka bilder oavsett modersmål.
19. Jag använder bild i undervisningen eftersom jag vet att vissa elever, oavsett ålder, tar till sig kunskap bättre genom bild än genom text. Det handlar både om att ta till sig kunskap men också om själva processen att tillägna sig kunskapen då eget arbete med bild kan vara ett mycket bra arbetssätt. Men det är inte bara när det gäller att ta till sig ”kunskap” som jag använder bild. Bild är en skapande kreativ verksamhet, ett sätt att kommunicera. Det gäller både när eleverna ”kommunicerar” sina känslor och upplevelser, men också att kunna tolka andras ”bildbudskap” t ex i reklam och media. Med bild menar jag inte bara bild som BILD, ett fyrkantigt målat budskap utan också tre- dimensionella och rörliga ”bilder”.
20. Hjälper till att exemplifiera – träning i att analysera – hjälper till vid inläring.
21. Kreativitet – förtydligande av kunskap – redskap vid inläring – roligt.
22. Jag är bildlärare...
23. Som ett yttligare hjälpmedel vid inläring men även som nöje, avkoppling. Det blir alltid bra man är duktig på något. Kreativitet.
24. Hur ska man annars kunna förklara och åskådliggöra något?

25. Därför att det är ett viktigt redskap för utveckling och lärande. Lika viktigt som andra ämnen. Speciellt viktigt kan bilden vara för den grupp av elever som har svårt att uttrycka sig så som vi "vanligen" gör, för en del kan det vara det ända sättet att kommunicera, förmedla sig.
26. Efter att ha gjort denna mindmap med tankar och funderingar och även reflekterat över hur mycket bild har för betydelse för inläringen, vilken är en hel del, så känns det självklart att använda sig av den.
27. För att bild är det ämne jag undervisa i! Då vi lever i ett bildsamhälle anser jag bilden vara ett ytterst viktigt ämne för att inte bli "offer" för reklam, påtryckningar och propaganda etc. För att öka din kommunikativa förmåga.
28. För att jag anser att skapande och uttryck inom bilden är värdefullt för barn/elever på ett roligt, kreativt och nyttigt sätt (hjärna, motoriskt, emotionellt).
29. Ej besvarad.
30. För att en bild kan förstärka och förtydliga en text. En del barn lär sig lättare genom att titta på en bild, de är visuellt lagda.
31. För att förstärka språket.
32. Bild kan ses som ett av barnens många "språk" b la utveckla kreativiteten.

3. Hur använder du dig av bild i din pedagogiska verksamhet?

1. Ej besvarad.
2. Som en del av arbetsredskapen för att nå en slutprodukt. – för att göra arbeten, redovisningar, presentationer mer levande. – Bilden skulle kunna användas som en del för att tvinga eleverna att tvinga eleverna att klä känslor i färger, former etc.
3. Rita och förklarar. – Visar storleksförhållanden i naturvetenskapliga fenomen.
4. Låter ibland elever skriva kring bilder. Hjälper elever som inte har så lätt att hitta på något utifrån ett uppsatsämne.
5. Vi använder digitalkamera för att fotografera grundformer (grovmotoriska rörelser) som t ex gå, springa, åla, krypa, kasta, fånga. Bilderna skulle de sedan....
6. Som stöd för minnet. Som mönster kombinationer.
7. Jag ber ofta eleverna rita upp förutsättningarna till ett matematiskt problem. När de gör det, ser de ofta direkt hur de ska lösa ett problem som de annars hade haft svårt att lösa punkt. Det kan handla om geometri, ekvationer eller procent med mera.

8. Se föregående fråga. Jag använder bilder från böcker. Jag visa ofta på overhead. Kopiera bilder till texter för att det inte ska bli så tyngt för eleverna att läsa. ” En bild säger mer än tusen ord”.
9. Att skriva om (Sv) t.ex. göra en berättelse utifrån en konstbild. – Att illustrera arbeten. – Att diskutera kring t ex propagandabilder. – Reklam diskuteras.
10. Deltagaren väljer en bild för analys och tolkning. Deltagaren binder en bok för dokumentering av egengjorda bilder. Deltagaren reflekterar skriftligt över bilden, språket och det utvecklande textbegreppet i relation till litteratur och till läroplanen. Deltagaren reflekterar skriftligt över estetik i lärande; i språk, sammanhandlande, och i egna ”spår” och skapande artefakter i relation till temat som uppmärksammas.
11. Geometri – matematik, antalsuppfattning. Färglära – temaarbete, illustrationer. Svenska – sagor, illustrationer till berättelser. Uttrycka sinnesstämningar, känslor. Lära sig olika tekniker, färglära – blandningar.
12. Vid olika arbeten – måla och rita bilder som kompletterar den skrivna texten. – Jobba med bild som ämne - färglära, hur olika bilder uppfattas, arbeta med olika material ex lera, färger, papper osv. – Inom matematiken – främst det geometriska formerna man kan använda dem på många olika sätt, ex tangram, skapa egna mönster.
13. Rita bilder till egna faktatexter, sagor. – Göra saker vi har praktisk nytta av t ex bokmärken och namnappar. – Rita och måla till känslor/musik etc. – Göra även bilder som ”bara” är fina t ex med mycket färglära (blanda, prova sig fram, dekorera). – Vi pratar även om bilder och skriver om dem. – vad/hur uppfattar man bilden. Uppfattar alla den lika.
14. För att överhuvudtaget kunna förstå vad de läser, måste de kunna få en bild av innehållet. Att använda bilden till en skriven text är viktigt. De arbetar en hel del med tankekartor, där de får en bild av vad de läst.
15. Bilderna används i olika situationer. – Ex. som underlag och hjälper till att skriva en berättelse. – För att barnet ska ta hjälp av bilden för att minnas bättre. – Ha hjälp av bilden för att ”utvidga” tänkandet.
16. Väva in det i verksamheten. Kanske som tema. Ta tillvara på barnens idéer.
17. Inom engelskan skapar vi personer som ska användas att lära sig olika vardagssituationer på engelskan, presentationer av arbeten. Matte (framför allt geometri).
18. Se svar på fråga två!
19. Som ett redskap för att vidareförmedla kunskap – För att bearbeta kunskap – För att kommunicera. Bilden i dess vidaste betydelse använder jag som ett sätt att redovisa, förklara och kommunicera mellan eleverna och mellan elever och lärare.
20. Vad ser du, elev själv analysera.

21. Skapande i tema – prova olika sätt att skapa – få prova – förtydliga teoretisk kunskap (religion).
22. Bl a till att uttrycka sig, som ett verktyg för kommunikation, för att öva samarbete, koncentration, iakttagelseförmåga osv.
23. Tema – skapande – fritt – inlärningsförstärkande.
24. I tematiskt arbete både två och 3 –dim alt från årskurs tre t.o.m. åtta. T ex vikingatid, antiken etc.
25. Genom att experimentera med färger, olika material så att det inte i förväg ska bli något speciellt. För det är att själv få skapa, åstadkomma något som växer fram från början till slut som jag tror stärker ens utveckling. Bild handlar också om att se det vi inte alltid ser. Genom ökad medvetenhet kring det som finns runt omkring i naturen eller andra miljöer lär vi oss att iaktta och skaffa nya intryck ahaupplevelser. (åtgår mycket från särskolebarn när jag skriver om detta) eftersom det är den verksamhet jag förhoppningsvis kommer att jobba i.
26. Temaarbete – där bilden spontant kan komma in. T ex drama, språkinläring etc. – Ämnet bild – och givetvis bild i alla dess former i fritidsverksamheten.
27. Jag använder den som undervisningsmaterial, verktyg, åskådningsmaterial etc.
28. Ämnesintrigerat i ett tema, ex sagotema (förskolelärare).
29. Ej besvarad.
30. Dels som ett ämne, men även försöka använda bild som ett naturligt inslag i andra skolämnen. T ex kan barn få göra egna bilder som förklara den text de skrivit.
31. I samling – i arbete med enskilt barn mycket med att förstärka det talande språket (invandrartät område).
32. Barnen ritar, målar mkt. Bilderna sätts upp överallt på avd. Något att njuta av och samtala om. Vi fotograferar mycket och dokumenterar med digitalkamera. Ett bildspel körs varje dag på datorn. Barnen klipper, klistrar, gör collage. Leker med lera. Vi har använt oss av videokameran vid olika tillfällen. Bilder finns på våra leklådor av materialet. Det ingår så mycket olika saker i ordet "bild", det är inte bara det vi upplever med våra ögon, rent visuellt. Används i samling, som dokumentation med mera.

4. Vad har bilden för syfte?

1. Ej besvarad.
2. Se fråga tre + jag tror att möjligheterna för att empati och självkänedom ökar om man lär sig att uttrycka sina tankar, känslor på många sätt inte bara via ord i redovisningar, prov och inlämningsarbeten.
3. Att tydliggöra fenomen jag som lärare beskriver.
4. Se ovan.
5. Använder bilden som ”lockbete” att gå igen grundformer. Det blir mer meningsfullt för eleverna när de kunde se/förstå vad och hur de skulle använda bilderna till sedan. Bilderna blir medlet för att nå målet (att få inblick i grundformer).
6. Stöd för inläringen.
7. Som jag skrivit tidigare ser jag det som ett pedagogiskt verktyg. De ser ofta direkt lösningen på ett problem om de ritar upp förutsättningarna.
8. Bilden skapar ett intresse. En bild kan man tolka på flera olika sätt. Därmed kan man få igång en diskussion. En bild kan hjälpa en som lärare just som diskussionsunderlag.
9. Syfte är att ge ytligare djup till testen. (eller tvärtom). En bild utan ord säger något annat än med ord.
10. Bilden har samma syfte den enskilde, som det verbala språket har.
11. Att låta barnen med olika tekniker på egen hand få vara kreativa och skapa fritt utifrån sitt eget tänkande och utveckling. Att se och att associera till olika färger. Att använda bild som uttrycksmedel.
12. Ett annat sätt att erbjuda kunskap på. – För att öka chansen att fånga mera barn.
13. Klargöra och få en bättre förståelse. – Reflektion hur saker ser ut. – Rent dekorativt syfte. – Bearbeta känslor och tankar.
14. Bilden är viktigt för reflektioner.
15. Förstärkning och upplevelse.
16. Bilden har en stor betydelse både vad gäller samarbete, kreativitet och självkänsla. Det finns många syften med bild som arbetsredskap, dessutom står det i läroplanen att man ska använda bild och skapande.
17. Bilden har syftet att konkretisera kunskapen.

18. Ideskapande – Förtydligande. ”En bild säger mer än 1000 ord”.
19. Bilden kan vara ett sätt att komplettera text, men oftast ser jag bilden som ett integrerat men fristående språk. Med det menar jag att bilden inte behöver ”en förklaring” i form av text eller prat. Bilden har som uppgift att förmedla något, att kommunicera ett budskap.
20. Öka förståelsen och hjälper till vid inläringen.
21. Lust – få fram lust i vår ”teoretiska skolundervisning” – förtydligande – avslappnade.
22. Jag ser bilden som ett språk. Att använda som uttrycksätt, kommunikation, experimenterande, samarbete, iakttagelse, öva koncentrationen, fantasi, motoriken osv.
23. Att förstärka text, matte, svenska. – Känna sig bra och duktig – tema – avslappning, nöje.
24. Att förklara och få dem att förstå hur man arbetade tekniskt och i text bondesamhället.
25. Framför allt utveckla kreativitet, ha roligt, känna sig fri från alla styrda måsten. För särskoleelever speciellt – kommunikativt och motoriskt syfte.
26. Ett temaarbete kan variera över tid i olika ämnen, eller ett tema med bara bild. Syftet beror lite på temaarbetets utgångspunkt. Men att använda sig av bilden spontant i olika situationer som text drama så kan syftet vara att ”sporra” till kreativitet och fantasi, träna olika sinnen, etc. alla är vi olika, så för att koppla till Lpo som säger att eleverna skall få uppleva olika uttryck för kunskaper, tycker jag är av stor vikt.
27. Se fråga två.
28. Tydliggör barns intryck, engagera dem i temat, få eleverna reflektera och glädjas över sin egen förmåga.
29. Ej besvarad.
30. Att vara ett kreativt ämne där alla kan hitta sitt uttrycksätt.
31. Skapa något barnet har inom sig – dokumentation – språkhjälp.
32. När man har barn/föräldrar från olika kulturer, som inte kan svenska, är bilden ett fantastiskt hjälpmedel. Ibland är det svårt att förklara vad barnen gjort på förskolan, bildspelet på datorn visar vad vi gjort. Alla kan förstå. Att arbeta med olika material och färger är en upplevelse för alla sinnen och skapar kreativitet. Att rita kan vara ett sätt att uttrycka något du inte kan beskriva med ord. Ett ”språk”. Att arbeta med bild/skapande ger barnen många olika upplevelser. Det säga att ett barn har ”100 språk” och då måste vi som pedagoger se till att vi skapar förutsättningar för dem att använda sig av det. Vi måste vara kreativa och hjälpa barnen att få utlopp av att pröva på olika saker. Vi ska alltså tillgodose dem med material av olika slag, som bl.a. ska finnas framme och tillgängligt. Barn behöver få pröva på många olika saker för att utvecklas, få utmaningar, och känslan av att skapa något, få visa upp det. Få vara stolta, glada, nöjda är ett syfte i sig.

Svar på om man svarat NEJ

1. Har inte hittat något bra sätt att använda mig av bilder. När jag använder mig av bilder måste jag ha ett klart syfte med dem. I svenskan skulle jag kunna tänka mig att använda mig av bilder under "rubriken reklam".
30. Har ingen som helst erfarenhet att arbeta med bild, känner mig osäker. Var inte aktuellt när jag utbildade mig – 79. Men bild kan säkert få barn som har svårt att uttrycka sig i ord att visa sin tankar och känslor genom bild.